

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ: Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: 2

Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ: 3

Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ:

Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρῶμ: Ἑσρῶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἀράμ:⁴ Ἀράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ: Ἀμιναδάβ δὲ 4

ἐγέννησεν τὸν Ναασσών:⁵ Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών:

Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοῶζ⁶ ἐκ τῆς Ραχάβ: Βοῶζ⁶ δὲ 5

ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ρούθ:⁸ Ὠβήδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἰεσσαί: Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν βασιλέα. 6

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου:¹⁰

Σολομῶν⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ:¹¹ Ροβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν 7

τὸν Ἀβιά: Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά: Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν 8

Ἰωσαφάτ: Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ:¹² Ἰωράμ¹² δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ὀζίας:¹³ Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ:¹⁴ 9

Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ:¹⁵ Ἀχαζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γένεσις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Φαρὲς, ὁ, Perez. ⁴ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ⁶ Βοῶζ, ὁ, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ⁸ Ρούθ, ἡ, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁰ Οὐρία, ου, ὁ, Uriah. ¹¹ Ροβοάμ, ὁ, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ¹⁴ Ἰωαθάμ, ὁ, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz.

Ἐζεκίαν: ¹ Ἐζεκίας¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ: ² Μανασσῆς² δὲ 10
ἐγέννησεν τὸν Ἀμών: ³ Ἀμών³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν: ⁴ Ἰωσίας⁴ 11
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν⁵ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς
μετοικεσίας⁶ Βαβυλῶνος.⁷

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν⁶ Βαβυλῶνος, ⁷ Ἰεχονίας⁵ ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ: ⁸ Σαλαθιήλ⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ 13
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ: Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ:⁹
Ἐλιακείμ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ: ¹⁰ Ἀζώρ¹⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν 14
Σαδώκ: Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἐλιούδ: Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ 15
ἐγέννησεν τὸν Ματθάν: ¹¹ Ματθάν¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: 16
Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς
ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες: ¹² 17
καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁶ Βαβυλῶνος, ⁷ γενεαὶ
δεκατέσσαρες: ¹² καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας⁶ Βαβυλῶνος⁷ ἕως τοῦ
χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.¹²

¹ Ἐζεκίας, Hezekiah. ² Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ³ Ἀμών, ὁ, Amon. ⁴ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ⁵ Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ⁶ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁷ Βαβυλῶν, Babylon. ⁸ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁹ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ¹⁰ Ἀζώρ, ὁ, Azor. ¹¹ Ματθάν, ὁ, Matthan. ¹² δεκατέσσαρες, fourteen, 14.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης² γὰρ 18
 τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν αὐτούς,
 εὐρέθη ἐν γαστρὶ⁴ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ 19
 αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁵
 ἐβουλήθη λάθρα⁶ ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 20
 ἐνθυμηθέντος,⁷ ἰδοῦ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ ἐφάνη αὐτῷ,
 λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ
 τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν
 ἁγίου. Τέξεται⁹ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· 21
 αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22
 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου
 διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοῦ, ἡ παρθένος¹⁰ ἐν γαστρὶ⁴ ἔξει 23
 καὶ τέξεται⁹ υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,¹¹
 ὃ ἐστιν μεθερμηνεύμενον,¹² Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹³ δὲ ὁ 24
 Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,¹⁴ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁵ αὐτῷ ὁ
 ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ 25
 ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν⁹ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·¹⁶
 καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²μνηστεύω, ask in marriage. ³πρὶν, before, formerly. ⁴γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁵παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁶λάθρα, secretly. ⁷ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁸ὄναρ, τό, dream. ⁹τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹¹Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ¹²μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹³διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁴ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁵προστάσσω, command, order. ¹⁶πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις **2**
 Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι² ἀπὸ ἀνατολῶν³ παρεγένοντο
 εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁴ βασιλεὺς τῶν **2**
 Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ καὶ
 ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς **3**
 ἐταράχθη,⁶ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν **4**
 πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο⁷
 παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν **5**
 Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου,
 Καὶ σὺ Βηθλεὲμ,¹ γῆ Ἰούδα,⁸ οὐδαμῶς⁹ ἐλαχίστη¹⁰ εἶ ἐν τοῖς **6**
 ἡγεμόσιν¹¹ Ἰούδα: ⁸ ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,¹² ὅστις
 ποιμαίνει¹³ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης, λάθρα¹⁴ **7**
 καλέσας τοὺς μάγους,² ἠκρίβωσεν¹⁵ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
 φαινομένου ἀστέρος.⁵ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, **8**
 Πορευθέντες ἀκριβῶς¹⁶ ἐξετάσατε¹⁷ περὶ τοῦ παιδίου: ἐπὶ¹⁸ δὲ
 εὑρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. **9**
 Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,⁵
 ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ προῆγεν¹⁹ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη
 ἐπάνω²⁰ οὗ²¹ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,⁵ ἐχάρησαν **10**

¹ Βηθλεὲμ, ἢ, Bethlehem. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask. ⁸ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁹ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² ἡγέομαι, lead, be chief. ¹³ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁴ λάθρα, secretly. ¹⁵ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹⁶ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹⁷ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁸ ἐπὶ, when, as soon as. ¹⁹ προάγω, lead forth, go before. ²⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ²¹ οὗ, where, when.

χαρὰν μεγάλην σφόδρα.¹ Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ 11
 παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες
 προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς² αὐτῶν
 προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,³ χρυσὸν⁴ καὶ λίβανον⁵ καὶ σμύρναν.⁶ 12
 Καὶ χρηματισθέντες⁷ κατ' ὄναρ⁸ μὴ ἀνακάμψαι⁹ πρὸς Ἡρώδην,
 δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν¹⁰ εἰς τὴν χώραν¹¹ αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων¹⁰ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' 13
 ὄναρ⁸ τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε¹² εἰς Αἴγυπτον,¹³ καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν
 εἴπω σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι
 αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ 14
 νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν¹⁰ εἰς Αἴγυπτον,¹³ καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς 15
 τελευτῆς¹⁴ Ἡρώδου: ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου¹³ ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. 16
 Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹⁵ ὑπὸ τῶν μάγων,¹⁶ ἐθυμώθη¹⁷
 λίαν,¹⁸ καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν¹⁹ πάντας τοὺς παῖδας²⁰ τοὺς ἐν
 Βηθλεὲμ²¹ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις²² αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς²³ καὶ
 κατωτέρω,²⁴ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν²⁵ παρὰ τῶν μάγων.¹⁶ 17

¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ³ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁴ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁵ λίβανος, οὐ, ὁ, (the) Lebanon, incense. ⁶ σμύρνα, ἡς, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁷ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁸ ὄναρ, τό, dream. ⁹ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁰ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹¹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹² φεύγω, flee, escape. ¹³ Αἴγυπτος, οὐ, ἡ, Egypt. ¹⁴ τελευτή, ἡς, ἡ, end, death. ¹⁵ ἐμπαίζω, mock. ¹⁶ μάγος, οὐ, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁷ θυμῶ, provoke to anger. ¹⁸ λίαν, greatly, very. ¹⁹ ἀναιρέω, take up, kill. ²⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²¹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ²² ὅριον, οὐ, τό, boundary, region. ²³ διετής, two years old. ²⁴ κάτω, down, below. ²⁵ ἀκριβῶ, ascertain precisely.

Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ² ἠκούσθη, θρήνος³ καὶ κλαυθμὸς⁴ καὶ ὄδυρμός⁵ 18
 πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν
 παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος⁶ δὲ τοῦ Ἡρώδου, 19
 ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁷ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,⁸
 λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, 20
 καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν⁹ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν
 ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 21
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι 22
 Ἀρχέλαος¹⁰ βασιλεύει¹¹ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ¹² Ἡρώδου τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς¹³ δὲ κατ'
 ὄναρ,⁷ ἀνεχώρησεν¹⁴ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν 23
 κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ·¹⁵ ὅπως πληρωθῇ τὸ
 ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος¹⁶ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,¹⁷ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· 2
 ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς 3
 ὑπὸ Ἡσαΐου¹⁸ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁹ ἐν τῇ

¹ Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ² Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ³ θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ⁴ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁵ ὄδυρμός, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ⁶ τελευτάω, die, end. ⁷ ὄναρ, τό, dream. ⁸ Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ⁹ θνήσκω, die, am dying. ¹⁰ Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ¹¹ βασιλεύω, reign, rule. ¹² ἀντὶ, instead of, in place of. ¹³ χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁵ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁶ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁷ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁸ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁹ βοάω, cry aloud, shout.

ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹ ποιεῖτε τὰς
 τρίβους² αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα³ αὐτοῦ ἀπὸ 4
 τριχῶν⁴ καμήλου,⁵ καὶ ζώνην⁶ δερματίνην⁷ περὶ τὴν ὀσφύν⁸
 αὐτοῦ: ἡ δὲ τροφή⁹ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες¹⁰ καὶ μέλι¹¹ ἄγριον.¹² Τότε 5
 ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ
 πᾶσα ἡ περιχώρος¹³ τοῦ Ἰορδάνου:¹⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ 6
 Ἰορδάνῃ¹⁴ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹⁵ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. 7
 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων¹⁶ ἐρχομένους
 ἐπὶ τὸ βάπτισμα¹⁷ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα¹⁸ ἐχιδνῶν,¹⁹
 τίς ὑπέδειξεν²⁰ ὑμῖν φυγεῖν²¹ ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; 8
 Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετάνοιας:²² καὶ μὴ δόξητε 9
 λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ: λέγω γὰρ ὑμῖν
 ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
 Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἄξινη²³ πρὸς τὴν ρίζαν²⁴ τῶν δένδρων²⁵ 10
 κεῖται:²⁶ πᾶν οὖν δένδρον²⁵ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²⁷
 καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς 11
 μετάνοιαν:²² ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός²⁸ μου ἐστίν,
 οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα²⁹ βαστάσαι:³⁰ αὐτὸς ὑμᾶς

¹ εὐθύς, immediately, at once. ² τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁶ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ⁸ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ⁹ τροφή, ης, ἡ, food, nourishment. ¹⁰ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ¹¹ μέλι, ιτος, τό, honey. ¹² ἄγριος, wild, savage. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁹ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ²¹ φεύγω, flee, escape. ²² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²³ ἄξινη, ης, ἡ, axe. ²⁴ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ²⁵ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁶ κείμαι, lie, be laid. ²⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²⁸ ἰσχυρός, strong, mighty. ²⁹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³⁰ βαστάζω, bear, carry.

βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὕ τὸ πτύον¹ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 12
 διακαθαριεῖ² τὴν ἄλωνα³ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον⁴ αὐτοῦ εἰς
 τὴν ἀποθήκην,⁵ τὸ δὲ ἄχυρον⁶ κατακαύσει⁷ πυρὶ ἀσβέστῳ.⁸

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην⁹ 13
 πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης 14
 διεκώλυεν¹⁰ αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,
 καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, 15
 Ἄφες ἄρτι: οὕτως γὰρ πρέπει¹¹ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν
 δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς 16
 ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος: καὶ ἰδοῦ, ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ
 οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὥσει¹²
 περιστερὰν¹³ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῶν 17
 οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
 εὐδόκησα.¹⁴

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη¹⁵ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, 4
 πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας¹⁶ ἡμέρας 2
 τεσσαράκοντα¹⁷ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ¹⁷ ὕστερον¹⁸ ἐπεινάσεν.

¹ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ² διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ³ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁴ σῖτος, ου, ό, wheat, grain. ⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁶ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁷ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁸ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹⁰ διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ¹¹ πρέπει, be clearly seen, be fitting. ¹² ὥσει, like, about. ¹³ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁴ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁵ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁶ νηστεύω, fast. ¹⁷ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ πεινάω, hunger, am hungry.

Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπέ 3
 ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 4
 Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ
 παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε 5
 παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν
 αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹ τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ 6
 θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω:² γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις
 αὐτοῦ ἐντελεῖται³ περὶ σοῦ: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε⁴
 προσκόψῃς⁵ πρὸς λίθον τὸν πόδα σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 7
 Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις⁶ κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν 8
 παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁷ λίαν,⁸ καὶ
 δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν
 αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν 9
 προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, 10
 Σατανᾶ: γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις,
 καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.⁹ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος: καὶ 11
 ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

¹ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ² κάτω, down, below. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ μήποτε, never, lest perchance.

⁵ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁶ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁷ ὑψηλός, high, lofty. ⁸ λίαν, greatly, very. ⁹ λατρεύω, serve, worship.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν¹ εἰς τὴν 12
 Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν² τὴν Ναζαρέτ,³ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 13
 Καπερναοὺμ⁴ τὴν παραθαλασσίαν,⁵ ἐν ὁρίοις⁶ Ζαβουλὼν⁷ καὶ
 Νεφθαλείμ·⁸ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁹ τοῦ προφήτου, 14
 λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν⁷ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,⁸ ὁδὸν θαλάσσης, 15
 πέραν¹⁰ τοῦ Ἰορδάνου,¹¹ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθηήμενος 16
 ἐν σκότει εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα¹² καὶ σκιᾷ
 θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν¹⁴ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· 17
 ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο 18
 ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁵ τὸν
 ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον¹⁶ εἰς τὴν θάλασσαν·
 ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.¹⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε¹⁸ ὀπίσω μου, καὶ 19
 ποιήσω ὑμᾶς ἄλιεῖς¹⁷ ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα 20
 ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβαῖς²⁰ ἐκεῖθεν,²¹ εἶδεν ἄλλους δύο 21
 ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου²² καὶ Ἰωάννην τὸν

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁵ παραθαλάσσιος, by the sea. ⁶ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulun. ⁸ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ σκιά, ᾶς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁶ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁷ ἄλιεῖς, ὁ, fisherman. ¹⁸ δεῦτε, come!. ¹⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ²⁰ προβαίνω, go forward, advance. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου¹ τοῦ πατρὸς αὐτῶν,
καταρτίζοντα² τὰ δίκτυα³ αὐτῶν: καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ 22
εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν
αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν⁴ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23
συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον⁵ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁶ ἐν τῷ λαῷ. 24
Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁷ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν:⁸ καὶ
προσῆνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁹ ἔχοντας, ποικίλαις¹⁰
νόσοις⁵ καὶ βασάνοις¹¹ συνεχομένους,¹² καὶ δαιμονιζομένους,¹³ καὶ
σεληνιαζομένους,¹⁴ καὶ παραλυτικούς:¹⁵ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ 25
Δεκαπόλεως¹⁶ καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν¹⁷ τοῦ
Ἰορδάνου.¹⁸

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος: καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ: καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2
ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁶ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ ποικίλος, varied, manifold. ¹¹ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹² συνέχω, hold fast, oppress. ¹³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁴ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹⁵ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁶ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 3

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες·¹ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς·² ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν³ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁴ καὶ διψῶντες⁵ τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.⁶ 6

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες·⁷ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.⁸ 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ⁹ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί·¹⁰ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν¹¹ δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 10

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν¹² ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν 11

πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,¹³ ἕνεκεν¹¹ ἐμοῦ. 12

Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε,¹⁴ ὅτι ὁ μισθὸς¹⁵ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς

¹ πενθέω, mourn, lament. ² πραῦς, gentle, mild. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ⁸ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁹ καθαρός, clean, pure. ¹⁰ εἰρηνοποιός, ου, ό, making peace, pacific. ¹¹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹³ ψεύδομαι, lie. ¹⁴ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁵ μισθός, οὐ, ό, wages, reward.

οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι 13

ἀλισθησεται;³ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει⁴ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ

καταπατεῖσθαι⁵ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ 14

κόσμου· οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι⁶ ἐπάνω⁷ ὄρους κειμένη·⁸ 15

οὐδὲ καίουσιν⁹ λύχνον¹⁰ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,¹¹

ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹² καὶ λάμπει¹³ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. 16

Οὕτως λαμψάτω¹³ τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα

ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹⁴ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι¹⁵ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· 17

οὐκ ἦλθον καταλῦσαι¹⁵ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, 18

ἕως ἂν παρέλθῃ¹⁶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα¹⁷ ἐν ἧ μία κεραία¹⁸ οὐ

μὴ παρέλθῃ¹⁶ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὅς ἐὰν οὖν 19

λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹⁹ καὶ διδάξῃ

οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος¹⁹ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ

τῶν οὐρανῶν· ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας

¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ κρύπτω, conceal, hide. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ κείμαι, lie, be laid. ⁹ καίω, burn, ignite. ¹⁰ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹¹ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹² λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹³ λάμπω, shine. ¹⁴ νομίζω, suppose, think. ¹⁵ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁶ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁷ ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ¹⁸ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ¹⁹ ἐλάχιστος, least, smallest.

κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν 20
 μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ
 Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐ φονεύσεις·² ὃς δ' ἂν 21
 φονεύσῃ,² ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 22
 ὀργιζόμενος⁴ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁵ ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς
 δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά,⁶ ἔνοχος³ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·⁷
 ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,⁸ ἔνοχος³ ἔσται εἰς τὴν γέενναν⁹ τοῦ πυρός. 23
 Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹¹ καὶ
 ἐκεῖ μνησθῇς¹² ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ 24
 δῶρόν¹⁰ σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου,¹¹ καὶ ὕπαγε, πρῶτον
 διαλλάγηθι¹³ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν
 σου. Ἵσθι εὐνοῶν¹⁴ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁵ σου ταχύ,¹⁶ ἕως ὅτου¹⁷ εἴ ἐν τῇ 25
 ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε¹⁸ σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος¹⁵ τῷ κριτῇ,¹⁹ καὶ
 ὁ κριτής¹⁹ σε παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ,²⁰ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. 26
 Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,²¹ ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν
 ἔσχατον κοδράντην.²²

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² φονεύω, kill, murder. ³ ἔνοχος, involved in, liable. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁶ ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ γέεννα, ης, ή, gehenna, Gehenna. ¹⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² μνησσκομαι, remember, recall. ¹³ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁴ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁵ ἀντίδικος, ου, ό, opponent, adversary. ¹⁶ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁷ ὅτου, until. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ κριτής, ου, ό, judge. ²⁰ ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² κοδράντης, ου, ό, quadrans (penny).

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27
 βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι² αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν¹
 αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς 29
 σκανδαλίζει³ σε, ἔξελε⁴ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει⁵ γάρ
 σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
 βληθῇ εἰς γέενναν.⁶ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει³ σε, 30
 ἔκκοψον⁷ αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει⁵ γάρ σοι ἵνα
 ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς
 γέενναν.⁶ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὡς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, 31
 δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:⁸ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 32
 γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς⁹ λόγου πορνείας,¹⁰ ποιεῖ αὐτὴν
 μοιχᾶσθαι:¹¹ καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ¹² μοιχᾶται.¹¹

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹³ Οὐκ ἐπιορκήσεις,¹⁴ 33
 ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους¹⁵ σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 34
 ὁμόσαι¹⁶ ὅλως:¹⁷ μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: 35
 μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν¹⁸ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ: μήτε εἰς
 Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως: μήτε ἐν τῇ 36
 κεφαλῇ σου ὁμόσης,¹⁶ ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα¹⁹ λευκὴν²⁰ ἢ

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁸ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁹ παρεκτός, except for, apart from. ¹⁰ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹² γαμέω, marry. ¹³ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹⁴ ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ¹⁵ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁶ ὁμνῶ, swear, take an oath. ¹⁷ ὅλως, altogether, completely. ¹⁸ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²⁰ λευκός, white, bright.

μέλαιναν¹ ποιῆσαι. Ἐστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ: τὸ δὲ 37
περισσὸν² τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ³ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα⁴ 38
ἀντὶ³ ὀδόντος: ⁴ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι⁵ τῷ πονηρῷ: 39
ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει⁶ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα,⁷ στρέψον⁸ αὐτῷ
καὶ τὴν ἄλλην: καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά⁹ σου 40
λαβεῖν, ἅφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει¹⁰ 41
μίλιον¹¹ ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ τὸν 42
θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι¹² μὴ ἀποστραφῆς.¹³

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹⁴ σου, καὶ μισήσεις 43
τὸν ἐχθρόν σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 44
εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους¹⁵ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς
μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων¹⁶ ὑμᾶς,
καὶ διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν 45
τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει¹⁷ ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει¹⁸ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.¹⁹ Ἐὰν γὰρ 46
ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν²⁰ ἔχετε; Οὐχὶ καὶ

¹ μέλας, black, ink. ² περισσός, excessive, abundant. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁵ ἀντίστημι, resist, oppose. ⁶ ῥαπίζω, slap, strike. ⁷ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ⁸ στρέφω, turn, am converted. ⁹ χιτῶν, ὤνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁰ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹¹ μίλιον, οὐ, τό, mile, Roman mile. ¹² δανείζω, lend, borrow. ¹³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁵ καταράσθαι, curse. ¹⁶ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁸ βρέχω, send rain, rain. ¹⁹ ἄδικος, unjust, unrighteous. ²⁰ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward.

οἱ τελῶναι¹ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους² 47
 ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν³ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹ οὕτως
 ποιοῦσιν; Ἐσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,⁴ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν 48
 τοῖς οὐρανοῖς τέλειός⁴ ἐστίν.

Προσέχετε⁵ τὴν ἐλεημοσύνην⁶ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν 6
 ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι⁷ αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε,⁸ μισθὸν⁹ οὐκ
 ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,⁶ μὴ σαλπίσῃς¹⁰ ἔμπροσθέν σου, 2
 ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ¹¹ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς
 ῥύμαις,¹² ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ἀπέχουσιν¹³ τὸν μισθὸν⁹ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,⁶ 3
 μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά¹⁴ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἡ 4
 ἐλεημοσύνη⁶ ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁵· καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ
 κρυπτῷ¹⁵ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹⁶

Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,¹¹ ὅτι φιλοῦσιν¹⁷ 5
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις¹⁸ τῶν πλατειῶν¹⁹ ἐστῶτες
 προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανώσιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω

¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ³ περισσός, excessive, abundant. ⁴ τέλειος, complete, perfect. ⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁹ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ¹⁰ σαλπίζω, sound a trumpet. ¹¹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹³ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁴ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁵ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁶ φανερός, manifest, apparent. ¹⁷ φιλέω, love, kiss. ¹⁸ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁹ πλατεία, ας, ἡ, street.

ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹ τὸν μισθὸν² αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, 6
 εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν³ σου, καὶ κλείσας⁴ τὴν θύραν σου,
 πρόσσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁵: καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
 βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁵ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁶ 7
 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,⁷ ὥσπερ οἱ ἔθνικοι:⁸
 δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ⁹ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.¹⁰ 8
 Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε¹¹ αὐτοῖς: οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν
 ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε 9
 ὑμεῖς: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω¹² τὸ ὄνομά σου.
 Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν 10
 οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹³ δὸς 11
 ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα¹⁴ ἡμῶν, ὡς καὶ 12
 ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹⁵ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς¹⁶ ἡμᾶς 13
 εἰς πειρασμόν,¹⁷ ἀλλὰ ῥύσαι¹⁸ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ
 ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.
 Ἐὰν γὰρ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα¹⁹ αὐτῶν, 14
 ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος:²⁰ ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς 15
 ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα¹⁹ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν
 ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹⁹ ὑμῶν.

¹ ἀπέχω, received, obtain. ² μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ³ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁴ κλείω, shut, shut up. ⁵ κρυπτός, hidden, secret. ⁶ φανερός, manifest, apparent. ⁷ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ⁸ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁹ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹⁰ εἰσακούω, listen, hear. ¹¹ ὁμοίω, make like, liken. ¹² ἁγιάζω, make holy, consecrate. ¹³ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁴ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ¹⁵ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹⁶ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹⁷ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹⁸ ῥύσμαι, rescue, save. ¹⁹ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ²⁰ οὐράνιος, heavenly, in heaven.

Ὅταν δὲ νηστεύητε, ¹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ² σκυθρωποί: ³ 16

ἀφανίζουσιν ⁴ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς

ἀνθρώποις νηστεύοντες: ¹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν ⁵ τὸν

μισθὸν ⁶ αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ¹ ἄλειψαί ⁷ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ 17

τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ⁸ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις 18

νηστεύων, ¹ ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ: ⁹ καὶ ὁ πατήρ

σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ⁹ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε ¹⁰ ὑμῖν θησαυροὺς ¹¹ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς ¹² καὶ 19

βρώσις ¹³ ἀφανίζει, ⁴ καὶ ὅπου κλέπται ¹⁴ διορύσσουσιν ¹⁵ καὶ

κλέπτουσιν: ¹⁶ θησαυρίζετε ¹⁰ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ¹¹ ἐν οὐρανῷ, ὅπου 20

οὔτε σῆς ¹² οὔτε βρώσις ¹³ ἀφανίζει, ⁴ καὶ ὅπου κλέπται ¹⁴ οὐ

διορύσσουσιν ¹⁵ οὐδὲ κλέπτουσιν. ¹⁶ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ¹¹ 21

ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν. Ὁ λύχνος ¹⁷ τοῦ σώματός 22

ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ¹⁸ ᾖ, ὅλον τὸ

σῶμά σου φωτεινὸν ¹⁹ ἔσται: ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, 23

ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ²⁰ ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ

σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; ²¹ Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις 24

δουλεύειν: ²² ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ

¹ νηστεύω, fast. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁴ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁵ ἀπέχω, received, obtain. ⁶ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ νίπτω, wash. ⁹ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁰ θησαυρίζω, lay up, store up. ¹¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² σῆς, σητός, ὁ, moth. ¹³ βρώσις, εἶδος, ἡ, eating, food. ¹⁴ κλέπτει, οὐ, ὁ, thief. ¹⁵ διορύσσω, break through, break in. ¹⁶ κλέπτω, steal. ¹⁷ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁸ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁹ φωτεινός, bright, full of light. ²⁰ σκοτεινός, dark, full of darkness. ²¹ πόσος, how many? how great? ²² δουλεύω, serve, am a slave.

ἐνὸς ἀνθέξεται,¹ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.² Οὐ δύνασθε θεῶ
 δουλεύειν³ καὶ μαμωνᾶ.⁴ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε⁵ τῇ 25
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί
 ἐνδύσησθε.⁶ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς,⁷ καὶ τὸ σῶμα
 τοῦ ἐνδύματος;⁸ Ἐμβλέψατε⁹ εἰς τὰ πετεινὰ¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι 26
 οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,¹¹ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹²
 καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹³ τρέφει¹⁴ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον
 διαφέρετε¹⁵ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν⁵ δύναται προσθεῖναι 27
 ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁷ αὐτοῦ πῆχυν¹⁸ ἕνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁸ τί 28
 μεριμνᾶτε;⁵ Καταμάθετε¹⁹ τὰ κρίνα²⁰ τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει:²¹
 οὐ κοπιᾷ,²² οὐδὲ νήθει:²³ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν²⁴ ἐν 29
 πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²⁵ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν 30
 χόρτον²⁶ τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²⁷ εἰς κλίβανον²⁸
 βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως²⁹ ἀμφιέννυσιν,³⁰ οὐ πολλῶ μᾶλλον
 ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;³¹ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁵ λέγοντες, Τί 31
 φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;²⁵ Πάντα γὰρ ταῦτα 32
 τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ:³² οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹³ ὅτι
 χρήζετε³³ τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν 33

¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ² καταφρονέω, think little of, despise. ³ δουλεύω, serve, am a slave. ⁴ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁵ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ⁶ ἐνδύω, put on, clothe. ⁷ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁸ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁰ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹¹ θερίζω, reap, gather. ¹² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹³ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁴ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁵ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁶ προστίθιμι, add, add to. ¹⁷ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁸ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁹ καταμανθάνω, observe (well), learn. ²⁰ κρίνον, ου, τό, lily. ²¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²² κοπιᾶω, toil, labor. ²³ νήθω, spin. ²⁴ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁶ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁷ αὔριον, tomorrow. ²⁸ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁹ οὕτως, thus, so. ³⁰ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ³¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ³² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³³ χρήζω, need, have need of.

τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
 προστεθήσεται¹ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν αὔριον·³ ἢ 34
 γὰρ αὔριον³ μεριμνήσει² τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν⁴ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία⁵
 αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι⁶ κρίνετε, κριθήσεσθε· 7
 καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ⁷ μετρεῖτε,⁸ μετρηθήσεται⁸ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεis τὸ 3
 κάρφος⁹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ¹⁰
 ὀφθαλμῷ δοκὸν¹¹ οὐ κατανοεῖς;¹² Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, 4
 Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος⁹ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ, ἡ
 δοκὸς¹¹ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά,¹³ ἐκβαλε πρῶτον τὴν 5
 δοκὸν¹¹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις¹⁴ ἐκβαλεῖν τὸ
 κάρφος⁹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹⁵ μηδὲ βάλῃτε τοὺς μαργαρίτας¹⁶ 6
 ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,¹⁷ μήποτε¹⁸ καταπατήσωσιν¹⁹
 αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες²⁰ ῥήξωσιν²¹ ὑμᾶς.

¹ προστίθῃμι, add, add to. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁵ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ⁶ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ⁷ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁸ μετρέω, measure, estimate. ⁹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁰ σός, your, yours. ¹¹ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹² κατανοέω, observe, understand. ¹³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ διαβλέπω, see clearly, look intently. ¹⁵ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁶ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁷ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ καταπατέω, trample under foot. ²⁰ στρέφω, turn, am converted. ²¹ ῥήγνυμι, break apart, throw down.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε: κρούετε,¹ καὶ 7
 ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν 8
 εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι¹ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν 9
 ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει²
 αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν³ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν⁴ ἐπιδώσει² αὐτῷ; Εἰ οὖν 10
 ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα⁵ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις
 ὑμῶν, πόσῳ⁶ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει
 ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα 12
 ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως⁷ καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς: οὗτος
 γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς⁸ πύλης:⁹ ὅτι πλατεῖα¹⁰ ἡ πύλη,⁹ καὶ 13
 εὐρύχωρος¹¹ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹² εἰς τὴν ἀπώλειαν,¹³ καὶ πολλοὶ
 εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς: τί στενὴ⁸ ἡ πύλη,⁹ καὶ 14
 τεθλιμμένη¹⁴ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹² εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν
 οἱ εὕρισκοντες αὐτήν.

Προσέχετε¹⁵ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,¹⁶ οἳτινες ἔρχονται πρὸς 15
 ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν¹⁷ προβάτων, ἔσωθεν¹⁸ δὲ εἰσὶν λύκοι¹⁹ ἄρπαγες.

¹ κρούω, knock, strike. ² ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ³ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ⁴ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁵ δόμα, τος, τό, present, gift. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ οὕτως, thus, so. ⁸ στενός, narrow. ⁹ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁰ πλατύς, broad, street. ¹¹ εὐρύχωρος, broad, spacious. ¹² ἀπάγω, lead away, lead. ¹³ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁴ θλίβω, press, oppress. ¹⁵ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁶ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁷ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁸ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ²⁰ ἄρπαξ, ravenous, rapacious.

Ἄπο τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι¹ 16
 συλλέγουσιν² ἀπὸ ἀκανθῶν³ σταφυλὴν,⁴ ἢ ἀπὸ τριβόλων⁵ σύκα;⁶ 17
 Οὕτως⁷ πᾶν δένδρον⁸ ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ δὲ
 σαπρὸν⁹ δένδρον⁸ καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον⁸ 18
 ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον⁸ σαπρὸν⁹
 καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον⁸ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν 19
 ἐκκόπτεται¹⁰ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε¹¹ ἀπὸ τῶν καρπῶν 20
 αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, κύριε, 21
 εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν: ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ
 θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν 22
 ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ¹² ὀνόματι
 προεφητεύσαμεν,¹³ καὶ τῷ σῷ¹² ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν,
 καὶ τῷ σῷ¹² ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε 23
 ὁμολογήσω¹⁴ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε¹⁵ ἔγνων ὑμᾶς: ἀποχωρεῖτε¹⁶
 ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.¹⁷ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου 24
 τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω¹⁸ αὐτὸν ἀνδρὶ
 φρονίμῳ,¹⁹ ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:²⁰
 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ²¹ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ²² καὶ ἔπνευσαν²³ οἱ 25
 ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον²⁴ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν:

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² συλλέγω, collect, gather. ³ ἀκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁴ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ⁵ τριβόλος, ου, ὁ, thistle, briar. ⁶ σύκον, ου, τό, fig. ⁷ οὕτως, thus, so. ⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ⁹ σαπρὸς, rotten, worthless. ¹⁰ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹¹ γέ, indeed, at least. ¹² σός, your, yours. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁵ οὐδέποτε, never. ¹⁶ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁸ ὁμοιάω, make like, liken. ¹⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ²⁰ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²¹ βροχή, ἡς, ἡ, rain, heavy rain. ²² ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ²³ πνέω, blow. ²⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before.

τεθεμελίωτο¹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.² Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς 26
 λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται³ ἀνδρὶ μωρῷ,
 ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον·⁵ καὶ κατέβη 27
 ἡ βροχὴ⁶ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁷ καὶ ἔπνευσαν⁸ οἱ ἄνεμοι, καὶ
 προσέκοψαν⁹ τὴν οἰκίαν ἐκείνη, καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις¹⁰
 αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
 ἐξεπλήρουντο¹² οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων 29
 αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι 8
 πολλοί· καὶ ἰδού, λεπρὸς¹³ ἔλθων προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, 2
 ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας¹⁴ τὴν χεῖρα, 3
 ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως
 ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.¹⁵ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα 4
 μηδενὶ εἰπῆς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
 προσένεγκε τὸ δῶρον¹⁶ ὃ προσέταξεν¹⁷ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹⁸
 αὐτοῖς.

¹ θεμελιόω, lay a foundation, found. ² πέτρα, ας, ἡ, rock. ³ ὁμοιόω, make like, liken. ⁴ μωρός, foolish, stupid. ⁵ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ⁶ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁷ ποταμός, οῦ, ὁ, river, stream. ⁸ πνέω, blow. ⁹ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁰ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ¹¹ συντελέω, complete, accomplish. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁷ προστάσσω, command, order. ¹⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,¹ προσῆλθεν αὐτῷ 5
 ἑκατόνταρχος² παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς³ μου 6
 βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός,⁴ δεινῶς⁵ βασανιζόμενος.⁶ Καὶ 7
 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ 8
 ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος² ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμι ἱκανὸς ἵνα μου
 ὑπὸ τὴν στέγην⁷ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται⁸
 ὁ παῖς³ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' 9
 ἑμαυτὸν στρατιώτας·⁹ καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ
 πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου,
 Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ 10
 εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ
 τοσαύτην¹⁰ πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν 11
 καὶ δυσμῶν¹² ἔξουσιν,¹³ καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁴ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ
 Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς 12
 βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹⁵ ἐκεῖ ἔσται
 ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁷ τῶν ὀδόντων.¹⁸ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς 13
 τῷ ἑκατοντάρχῃ,² Ὑπάγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. Καὶ
 ἰάθη⁸ ὁ παῖς³ αὐτοῦ ἐν τῇ ᾠρᾷ ἐκείνῃ.

¹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ² ἑκατοντάρχης, centurion. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παραλυτικός, οὗ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁸ ἰάομαι, heal. ⁹ στρατιώτης, οὗ, ὁ, soldier. ¹⁰ τοσοῦτος, so great, so much. ¹¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹³ ἔχω, have come, am present. ¹⁴ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁶ κλαυθμός, οὗ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, οὗ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὀδός, ὁ, tooth.

Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθεράν¹ 14
 αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,² καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς 15
 αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός:³ καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει
 αὐτῷ. Ὁψίας⁴ δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους⁵ 16
 πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς
 κακῶς⁶ ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 17
 Ἡσαΐου⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας⁸ ἡμῶν
 ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους⁹ ἐβάστασεν.¹⁰

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν¹¹ ἀπελθεῖν 18
 εἰς τὸ πέραν.¹² Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, 19
 Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 20
 Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες¹³ φωλεοὺς¹⁴ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹⁵ τοῦ
 οὐρανοῦ κατασκηνώσκει·¹⁶ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ
 τὴν κεφαλὴν κλίνει.¹⁷ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, 21
 Κύριε, ἐπίτρεψόν¹⁸ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι¹⁹ τὸν πατέρα
 μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς 22
 νεκροὺς θάψαι¹⁹ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

¹ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ² πυρέσσω, suffer with a fever. ³ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁸ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ κелеύω, order, command. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹⁴ φωλεός, οὔ, ὁ, den, hole. ¹⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁶ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁹ θάπτω, bury.

Καὶ ἐμβάντι¹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 23
αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, σεισμός² μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ 24
πλοῖον καλύπτεσθαι³ ὑπὸ τῶν κυμάτων·⁴ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.⁵ 25
Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε,
σώσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί⁶ ἐστε, 26
ὀλιγόπιστοι;⁷ Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ
θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη⁸ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι 27
ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός⁹ ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι
καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁰ αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹¹ εἰς τὴν χώραν¹² τῶν Γεργεσηνῶν,¹³ 28
ὑπῆντησαν¹⁴ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁵ ἐκ τῶν μνημείων
ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ¹⁶ λίαν,¹⁷ ὥστε μὴ ἰσχύειν¹⁸ τινὰ παρελθεῖν¹⁹
διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης; καὶ ἰδοὺ, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, 29
Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι²⁰ ἡμᾶς; 30
Ἦν δὲ μακρὰν²¹ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη²² χοίρων²³ πολλῶν βοσκομένη.
Οἱ δὲ δαίμονες²⁵ παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις 31
ἡμᾶς, ἐπίτρεψον²⁶ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην²² τῶν χοίρων.²³ 32
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν

¹ ἐμβαίνω, embark. ² σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³ καλύπτω, cover, veil. ⁴ κύμα, τος, τό, wave. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ δειλός, cowardly, timid. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁹ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁰ ὑπακούω, obey, listen. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ Γεργεσηνός, from Gerasene. ¹⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁶ χαλεπός, hard, difficult. ¹⁷ λίαν, greatly, very. ¹⁸ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁰ βασανίζω, torment, torture. ²¹ μακράν, far away. ²² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁴ βόσκω, feed. ²⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow.

ἀγέλην¹ τῶν χοίρων·² καὶ ἰδοὺ, ὥρμησεν³ πᾶσα ἡ ἀγέλη¹ τῶν
 χοίρων² κατὰ τοῦ κρημονοῦ⁴ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν
 τοῖς ὕδασι. Οἱ δὲ βόσκοντες⁵ ἔφυγον,⁶ καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν 33
 πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁷ Καὶ ἰδοὺ, 34
 πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν⁸ τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες
 αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ⁹ ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁰ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς¹¹ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν¹² καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 9
 Καὶ ἰδοὺ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν¹³ ἐπὶ κλίνης¹⁴ 2
 βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ
 παραλυτικῷ,¹³ Θάρσει,¹⁵ τέκνον· ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 3
 Καὶ ἰδοὺ, τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος
 βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹⁶ αὐτῶν εἶπεν, 4
 Ὅτι τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε¹⁷ πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ 5
 ἐστὶν εὐκοπώτερον,¹⁸ εἰπεῖν, Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν,
 Ὅτι ἔξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς 6
 τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
 παραλυτικῷ¹³ – Ὅτι ἐγερθεὶς ἄρον σου τὴν κλίνην,¹⁴ καὶ ὑπάγε εἰς
 τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 7

¹ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ² χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ³ ὁρμάω, hasten on, rush. ⁴ κρημονός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ φεύγω, flee, escape. ⁷ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁸ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ⁹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁰ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹¹ ἐμβαίνω, embark. ¹² διαπεράω, cross over, pass through. ¹³ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁵ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁶ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹⁷ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁸ εὐκοπώτερον, easier.

Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα
ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων¹ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν² εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τῷ
τελώνιον,³ Ματθαῖον⁴ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁵ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ⁶
τελώναι⁶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο⁷ τῷ Ἰησοῦ καὶ
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς⁸
μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν
ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς,⁹
Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες⁸ ἰατροῦ,⁹ ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁰ ἔχοντες.
Πορευθέντες δὲ μάθετε¹¹ τί ἐστίν, Ἐλεον¹² θέλω, καὶ οὐ θυσίαν:¹³
οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς
μετάνοιαν.¹⁴

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί¹⁵
ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹⁵ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ
νηστεύουσιν;¹⁵ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ¹⁵

¹ παράγων, pass by, depart. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁴ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ ἰατρός, οῦ, ὁ, physician. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ μανθάνω, learn, ascertain. ¹² ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹³ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁵ νηστεύω, fast.

τοῦ νυμφῶνος¹ πενθεῖν,² ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος;³
 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁴ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,³ καὶ
 τότε νηστεύσουσιν.⁵ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει⁶ ἐπίβλημα⁷ ῥάκους⁸ 16
 ἀγνάφου⁹ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:¹⁰ αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα¹¹ αὐτοῦ
 ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον¹² σχίσμα¹³ γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν 17
 οἶνον νέον¹⁴ εἰς ἀσκοὺς¹⁵ παλαιούς:¹⁰ εἰ δὲ μήγε,¹⁶ ῥήγνυνται¹⁷ οἱ
 ἀσκοί,¹⁵ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται,¹⁸ καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁵ ἀπολοῦνται: ἀλλὰ
 βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁴ εἰς ἀσκοὺς¹⁵ καινούς, καὶ ἀμφότεροι¹⁹
 συντηροῦνται.²⁰

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει 18
 αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ²¹ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν:²² ἀλλὰ
 ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς 19
 ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, 20
 γυνὴ αἰμορροοῦσα²³ δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπισθεν,²⁴ ἥψατο
 τοῦ κρασπέδου²⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν 21
 μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 22
 ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,²⁶ θύγατερ:²¹ ἡ πίστις

¹ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ² πενθέω, mourn, lament. ³ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁴ ἀπαίρω, take away, depart. ⁵ νηστεύω, fast. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁸ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁹ ἄγναφος, new, unshrunk. ¹⁰ παλαιός, old, ancient. ¹¹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹² χεῖρων, worse. ¹³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁴ νέος, new, young. ¹⁵ ἀσκός, οῦ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁶ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁸ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁹ ἀμφότεροι, both, both of two. ²⁰ συντηρέω, preserve, treasure. ²¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²² τελευτάω, die, end. ²³ αἰμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ²⁴ ὀπισθεν, behind, after. ²⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ²⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ 23
 ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς
 αὐλητὰς¹ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,² λέγει αὐτοῖς, 24
 Ἀναχωρεῖτε·³ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,⁴ ἀλλὰ καθεύδει.⁵
 Καὶ κατεγέλων⁶ αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν 25
 ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.⁴ Καὶ 26
 ἐξηλθεν ἡ φήμη⁷ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι⁸ ἐκεῖθεν⁹ τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27
 κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον¹⁰ ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ 28
 εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ
 Ἰησοῦς, Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Ναί, κύριε. Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ 29
 τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνέωχθησαν αὐτῶν οἱ 30
 ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο¹¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε
 μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν¹² αὐτὸν ἐν ὅλη 31
 τῇ γῇ ἐκείνῃ.

¹ αὐλητής, οὐ, ὁ, flute player, pipe player. ² θορυβέω, make a commotion, agitate. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ καταγελάω, deride, ridicule. ⁷ φήμη, ης, ἡ, report, news. ⁸ παράγω, pass by, depart. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ ἐλέέω, have mercy, pity. ¹¹ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹² διαφημίζω, spread abroad, report.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν 32
 δαιμονιζόμενον.² Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ 33
 κωφός:¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε³ ἐφάνη
 οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι 34
 τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν⁴ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,⁵ 35
 διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ
 εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον⁶ καὶ
 πᾶσαν μαλακίαν⁷ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, 36
 ἐσπλαγχνίσθη⁸ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι⁹ καὶ ἐρριμμένοι
 ὥσει¹¹ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹² Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς 37
 αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς¹³ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁴ ὀλίγοι: δεήθητε¹⁵ 38
 οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,¹³ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹⁴ εἰς τὸν
 θερισμὸν¹³ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος¹⁶ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν 10
 αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά,
 καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον⁶ καὶ πᾶσαν μαλακίαν.⁷

¹ κωφός, deaf, dumb. ² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁷ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁰ ρίπτω, throw, cast. ¹¹ ὥσει, like, about. ¹² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹³ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁴ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁵ δέομαι, ask, request. ¹⁶ προσκαλέω, summon.

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος 2

Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας¹ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ:

Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου,² καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: 3

Φίλιππος, καὶ Βαρθολομαῖος:³ Θωμᾶς,⁴ καὶ Ματθαῖος⁵ ὁ

τελώνης:⁶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου,⁷ καὶ Λεββαῖος⁸ ὁ ἐπικληθεὶς

Θαδδαῖος:⁹ Σίμων ὁ Κανανίτης,¹⁰ καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹¹ ὁ καὶ 4

παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, 5

λέγων, Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹²

μὴ εἰσέλθητε: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ 6

ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες 7

ὅτι Ἡγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας 8

θεραπεύετε, λεπροὺς¹³ καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε: δωρεὰν¹⁴

ἐλάβετε, δωρεὰν¹⁴ δότε. Μὴ κτήσησθε¹⁵ χρυσόν,¹⁶ μηδὲ ἄργυρον, 9

μηδὲ χαλκόν¹⁸ εἰς τὰς ζώνας¹⁹ ὑμῶν, μὴ πήραν²⁰ εἰς ὁδόν, μηδὲ 10

δύο χιτῶνας,²¹ μηδὲ ὑποδήματα,²² μηδὲ ῥάβδους:²³ ἄξιός γάρ ὁ

ἐργάτης²⁴ τῆς τροφῆς²⁵ αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην²⁶ 11

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁴ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁸ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ⁹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁰ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹³ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁴ δωρεάν, without cost, without cause. ¹⁵ κτάομαι, acquire, win. ¹⁶ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹⁷ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ¹⁸ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²⁰ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²¹ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ²² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²³ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ²⁴ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ²⁵ τροφή, ῆς, ἡ, food, nourishment. ²⁶ κώμη, ης, ἡ, village.

εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε¹ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κάκει² μείνατε, ἕως
 ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. 12
 Καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἄξια, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν
 δὲ μὴ ᾗ ἄξια, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν 14
 μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι
 τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε³ τὸν κονιορτὸν⁴ τῶν
 ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον⁵ ἔσται γῇ Σοδόμων⁶ 15
 καὶ Γομόρρων⁷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·⁸ γίνεσθε 16
 οὖν φρόνιμοι⁹ ὡς οἱ ὄφεις,¹⁰ καὶ ἀκέραιοι¹¹ ὡς αἱ περιστεραί.¹² 17
 Προσέχετε¹³ δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς
 συνέδρια,¹⁴ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹⁵ ὑμᾶς·
 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας¹⁶ δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν¹⁷ ἐμοῦ, εἰς 18
 μαρτύριον¹⁸ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, 19
 μὴ μεριμνήσητε¹⁹ πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ 20
 τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ 21
 ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ

¹ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ² κάκει, and there. ³ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁴ κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ⁵ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁶ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁷ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁸ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁰ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹¹ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹² περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹³ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁵ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁷ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁹ μεριμνάω, be anxious, distracted.

ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ θανατώσουσιν³ αὐτούς. 22

Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ

ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς 23

ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁵ εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,

οὐ μὴ τελέσητε⁶ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν 24

κύριον αὐτοῦ. Ἀρκετὸν⁷ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος 25

αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁸

Βεελζεβοῦλ⁹ ἐκάλεσαν, πόσω¹⁰ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς¹¹ αὐτοῦ; 26

Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον¹² ὁ

οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,¹³ καὶ κρυπτὸν¹⁴ ὁ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ 27

λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁵ εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὁ εἰς τὸ οὖς

ἀκούετε, κηρύττετε ἐπὶ τῶν δωματίων.¹⁶ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν 28

ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων

ἀποκτείνειν· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν

καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέννη.¹⁷ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁸ 29

ἄσσαν¹⁹ πωλεῖται; ²⁰ Καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ ἄρκετός, sufficient, enough. ⁸ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁹ Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁰ πόσος, how many? how great? ¹¹ οἰκειακός, one of a family. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁷ γέννη, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹⁹ ἄσσάριον, ου, τό, assarion. ²⁰ πωλέω, sell.

ἄνευ¹ τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες² τῆς κεφαλῆς 30

πᾶσαι ἡριθμημέναι³ εἰσίν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν 31

στρουθίων⁴ διαφέρετε⁵ ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσῃ⁶ ἐν ἐμοὶ 32

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω⁶ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ

ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν 33

ἁρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἁρνήσομαι αὐτὸν

καὶ ἐγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσῃτε⁷ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν: οὐκ ἦλθον 34

βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.⁸ Ἦλθον γὰρ διχάσαι⁹ ἄνθρωπον 35

κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα¹⁰ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς,

καὶ νύμφην¹¹ κατὰ τῆς πενθεράς¹² αὐτῆς: καὶ ἐχθροὶ τοῦ 36

ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ¹³ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν¹⁴ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ 37

ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος: καὶ ὁ φιλῶν¹⁴ υἱὸν ἢ θυγατέρα¹⁰ ὑπὲρ

ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος: καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν¹⁵ 38

αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ εὐρών 39

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν

αὐτοῦ ἕνεκεν¹⁶ ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν.

¹ ἄνευ, without (gen). ² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ³ ἀριθμέω, number, count. ⁴ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁵ διαφέρω, differ, carry through. ⁶ ὁμολογέω, confess, profess. ⁷ νομίζω, suppose, think. ⁸ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁹ διχάζω, divide in two, set at variance. ¹⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹¹ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ¹² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹³ οἰκιακός, one of a family. ¹⁴ φιλέω, love, kiss. ¹⁵ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40

ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου 41

μισθὸν¹ προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα

δικαίου μισθὸν¹ δικαίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ² ἓνα τῶν 42

μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ³ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ,

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁴ ὁ Ἰησοῦς διατάσων⁵ τοῖς δώδεκα 11

μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη⁶ ἐκεῖθεν⁷ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν

ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμητηρίῳ⁸ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, 2

πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, 3

ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;⁹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 4

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· 5

τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,¹⁰ καὶ χωλοὶ¹¹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹²

καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ¹³ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ

πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ 6

σκανδαλισθῇ¹⁴ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ 7

Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν

¹μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ²ποτίζω, give drink to, cause to drink. ³ψυχρός, cold, cold hearted. ⁴τελέω, finish, fulfill. ⁵διατάσσω, command, give orders to. ⁶μεταβαίνω, depart, leave. ⁷ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸δεσμητήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁹προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁰ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹¹χωλός, lame, deprived of a foot. ¹²λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹³κωφός, deaf, dumb. ¹⁴σκανδαλίζω, cause to stumble.

ἔρημον θεάσασθαι;¹ Κάλαμον² ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;³ Ἄλλὰ 8
 τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁴ ἱματίοις ἡμφιεσμένον⁵
 ; Ἰδού, οἱ τὰ μαλακὰ⁴ φοροῦντες⁶ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων⁷
 εἰσίν. Ἄλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ 9
 περισσότερον⁸ προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, 10
 Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
 κατασκευάσει⁹ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 11
 οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς¹⁰ γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ
 βαπτιστοῦ;¹¹ ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν
 μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ 12
 ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,¹² καὶ βιασταὶ¹³
 ἀρπάζουσιν¹⁴ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως 13
 Ἰωάννου προεφήτευσαν;¹⁵ καὶ εἰ θέλετε δεῖξασθαι, αὐτός ἐστιν 14
 Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι 15
 δὲ ὁμοιώσω¹⁶ τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίοις ἐν
 ἀγοραῖς¹⁷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν¹⁸ τοῖς ἐταίροις¹⁹ αὐτῶν, 17
 καὶ λέγουσιν, Ἡυλῆσαμεν²⁰ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε;²¹
 ἐθρηνήσαμεν²² ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.²³ Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης 18

¹ θεάομαι, look at, behold. ² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ³ σαλεύω, shake, excite. ⁴ μαλακός, soft, effeminate. ⁵ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁶ φορέω, wear, bear. ⁷ βασιλῆος, kingly, royal. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁰ γεννητός, born, begotten. ¹¹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹² βιάζω, use force, violence. ¹³ βιαστής, οὔ, ὁ, violent man, forceful. ¹⁴ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹⁵ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁶ ὁμοιάω, make like, liken. ¹⁷ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁸ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ²⁰ αὐλέω, play a flute, play the flute. ²¹ ὀρχέομαι, dance. ²² θρηνέω, lament, mourn. ²³ κόπτω, strike, smite.

μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ 19
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἴδού,
 ἄνθρωπος φάγος¹ καὶ οἰνοπότης,² τελωνῶν³ φίλος καὶ
 ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν⁴ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλείσται 20
 δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαί σοι, Χοραζίν,⁵ οὐαί σοι, 21
 Βηθσαιδᾶ,⁶ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ⁷ καὶ Σιδῶνι⁸ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι⁹ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁰ καὶ σποδῷ¹¹ μετενόησαν.
 Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ⁷ καὶ Σιδῶνι⁸ ἀνεκτότερον¹² ἔσται ἐν 22
 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναούμ,¹³ ἡ ἕως τοῦ 23
 οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹⁴ ἕως Ἰδοῦ¹⁵ καταβιβασθήσῃ:¹⁶ ὅτι εἰ ἐν
 Σοδόμοις¹⁷ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν
 μέχρι¹⁸ τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων¹⁷ 24
 ἀνεκτότερον¹² ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι¹⁹ 25
 σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας²⁰
 ταῦτα ἀπὸ σοφῶν²¹ καὶ συνετῶν,²² καὶ ἀπεκάλυψας²³ αὐτὰ

¹ φάγος, ου, ὁ, glutton. ² οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ³ τελωνῆς, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁴ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁵ Χοραζίν, ἢ, Chorazin. ⁶ Βηθσαιδᾶ, ἢ, Bethsaida. ⁷ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁸ Σιδῶν, ὄνος, ἢ, Sidon. ⁹ πάλαι, long ago, of old. ¹⁰ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹¹ σποδός, οὔ, ἢ, ashes. ¹² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹³ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ¹⁴ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁵ Ἰδοῦς, ου, ὁ, Hades. ¹⁶ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁷ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁸ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁹ ἔξομολογέω, confess, profess. ²⁰ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ²¹ σοφός, wise. ²² συνετός, intelligent, clever. ²³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover.

νηπίοις.¹ Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία² ἔμπροσθέν 26
σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς 27
ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ τὸν πατέρα τις
ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.³
Δεῦτε⁴ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες⁵ καὶ πεφορτισμένοι,⁶ κἀγὼ 28
ἀναπαύσω⁷ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν⁸ μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε⁹ ἀπ' 29
ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός¹⁰ εἰμι καὶ ταπεινός¹¹ τῇ καρδίᾳ: καὶ εὐρήσετε
ἀνάπαυσιν¹² ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός⁸ μου χρηστός,¹³ καὶ 30
τὸ φορτίον¹⁴ μου ἐλαφρόν¹⁵ ἐστιν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 12
σπορίμων:¹⁶ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,¹⁷ καὶ ἤρξαντο
τίλλειν¹⁸ στάχυν¹⁹ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον 2
αὐτῷ, Ἰδοὺ, οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν
σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, 3
ὅτε ἐπείνασεν¹⁷ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν 4
οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως²⁰ ἔφαγεν, οὓς οὐκ
ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν
μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς 5

¹ νήπιος, infant, child. ² εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ⁶ φορτίῳ, load, burden. ⁷ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁸ ζυγός, οὐ, ὁ, yoke, heavy burden. ⁹ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁰ πραῦς, gentle, mild. ¹¹ ταπεινός, humble, downcast. ¹² ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹³ χρηστός, good, kind. ¹⁴ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁵ ἐλαφρός, light, easy to bear. ¹⁶ σπόριμος, grain field, sown. ¹⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁸ τίλλω, pluck, pick. ¹⁹ στάχυν, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²⁰ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose.

ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,¹ καὶ ἀναίτιοί² εἰσιν; Λέγω 6

δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστιν, 7

Ἦλεον³ θέλω καὶ οὐ θυσίαν,⁴ οὐκ ἂν κατεδικάσατε⁵ τοὺς

ἀναιτίους.² Κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. 8

Καὶ μεταβὰς⁶ ἐκεῖθεν⁷ ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδού, 9

ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:⁸ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν,

λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα

κατηγορήσωσιν⁹ αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν 11

ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ¹⁰ τοῦτο τοῖς

σάββασιν εἰς βόθυνον,¹¹ οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσω¹² 12

οὖν διαφέρει¹³ ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν

καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον¹⁴ τὴν χεῖρά 13

σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹⁴ καὶ ἀποκατεστάθῃ¹⁵ ὑγιὲς¹⁶ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ 14

δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁷ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως

αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν¹⁸ ἐκεῖθεν:⁷ 15

καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς

πάντας, καὶ ἐπετίμησεν¹⁹ αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν²⁰ αὐτὸν 16

¹ βεβηλόω, profane, desecrate. ² ἀναίτιος, innocent, guiltless. ³ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ⁴ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁵ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁶ μεταβαίνω, depart, leave. ⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸ ξηρός, dry, withered. ⁹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁰ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹¹ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹² πόσος, how many? how great? ¹³ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁶ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁷ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁹ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ²⁰ φανερός, manifest, apparent.

ποιήσωσιν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹ τοῦ προφήτου, 17
 λέγοντος, Ἰδοὺ, ὁ παῖς² μου ὃν ἠρέτισα:³ ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν 18
 εὐδόκησεν⁴ ἡ ψυχὴ μου: θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ
 κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,⁵ οὐδὲ κραυγάσει:⁶ 19
 οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις⁷ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον⁸ 20
 συντετριμμένον⁹ οὐ κατεάξει,¹⁰ καὶ λίνον¹¹ τυφόμενον¹² οὐ σβέσει:
 ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος¹⁴ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 21
 ἔθνη ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹⁵ τυφλὸς καὶ κωφός:¹⁶ καὶ 22
 ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν¹⁶ καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο¹⁷ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι¹⁸ 23
 οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, 24
 Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ¹⁹
 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις²⁰ 25
 αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα²¹ καθ' ἑαυτῆς
 ἐρημοῦται:²² καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα²¹ καθ' ἑαυτῆς οὐ
 σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν 26
 ἐμερίσθη:²¹ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν 27

¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ αἰρετίζω, choose. ⁴ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁵ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ⁶ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁷ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ⁸ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁹ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁰ κατάρνυμι, break in pieces. ¹¹ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ¹² τύφω, raise smoke. ¹³ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁴ νίκος, ους, τό, victory. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁶ κωφός, deaf, dumb. ¹⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebub. ²⁰ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ²¹ μερίζω, divide, part. ²² ἐρημόω, destroy, strip.

Βεελζεβούλ¹ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι
ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.² Εἰ δὲ ἐν 28
πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν³ ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἡ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν 29
τοῦ ἰσχυροῦ⁴ καὶ τὰ σκεύη⁵ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁶ ἐὰν μὴ πρῶτον
δήσῃ τὸν ἰσχυρόν;⁴ Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.⁶ Ὁ μὴ 30
ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστιν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ
σκορπίζει.⁷ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία 31
ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις: ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία⁸
οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ 32
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν
αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον⁹ καλόν, καὶ 33
τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον⁹ σαπρόν,¹⁰ καὶ
τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν:¹⁰ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον⁹
γινώσκεται. Γεννήματα¹¹ ἐχιδνῶν,¹² πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, 34
πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος¹³ τῆς καρδίας τὸ
στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹⁴ 35
ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ

¹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ² κριτής, ου, ὁ, judge. ³ φθάνω, come before another, anticipate. ⁴ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁵ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁶ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁷ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁹ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁰ σαπρός, rotten, worthless. ¹¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹² ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹³ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁴ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure.

θησαυροῦ¹ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν,² 36
 ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον
 ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ 37
 τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.³

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, 38
 λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ 39
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς⁴ σημεῖον
 ἐπιζητεῖ:⁵ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁶
 τοῦ προφήτου. Ὡσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς⁶ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁷ τοῦ κήτους⁸ 40
 τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες 41
 Νινευίται⁹ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινοῦσιν¹⁰ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹¹
 Ἰωνᾶ,⁶ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ⁶ ὧδε. Βασίλισσα¹² νότου¹³ 42
 ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ
 αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹⁴ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
 Σολομῶνος:¹⁵ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος¹⁵ ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ 43
 ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι’

¹θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ²ἀργός, inactive, idle. ³καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁴μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁵ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁶Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁷κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸κήτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ⁹Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹⁰κατακρίνω, condemn. ¹¹κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹²βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹³νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁴πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁵Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon.

ἀνύδρων¹ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,² καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε 44
 λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν³ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν
 εὐρίσκει σχολάζοντα,⁴ σεσαρωμένον⁵ καὶ κεκοσμημένον.⁶ Τότε 45
 πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
 πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ
 ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁷ τῶν πρώτων. Οὕτως
 ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.
 Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοί 46
 αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις 47
 αὐτῷ, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν,
 ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, 48
 Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 49
 ἐκτείνας⁸ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοῦ, ἡ
 μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα 50
 τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ⁹
 καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ ἄνυδρος, waterless, dry. ² ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ³ ὅθεν, from where, from which. ⁴ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ⁵ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁶ κοσμέω, adorn, put into order. ⁷ χείρων, worse. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο **13**

παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, **2**

ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα¹ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος

ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν² εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν **3**

παραβολαῖς, λέγων, Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ **4**

ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἤλθεν τὰ

πετεινὰ³ καὶ κατέφαγεν⁴ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁵ **5**

ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁶ διὰ τὸ μὴ

ἔχειν βάθος⁷ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁸ ἐκαυματίσθη,⁹ καὶ διὰ **6**

τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν¹⁰ ἐξηράνθη. ¹¹ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹² **7**

καὶ ἀνέβησαν αἱ ἀκάνθαι¹² καὶ ἀπέπνιξαν¹³ αὐτά. Ἄλλα δὲ **8**

ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,¹⁴

ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹⁵ ὃ δὲ τριάκοντα.¹⁶ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. **9**

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς **10**

λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται **11**

γνῶναι τὰ μυστήρια¹⁷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ

δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται: **12**

ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν **13**

¹ ἐμβαίνω, embark. ² αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ⁵ πετρώδης, rocky, stony. ⁶ ἐξαντέλλω, spring up, spring out. ⁷ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁸ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁹ καυματίζω, burn up, scorch. ¹⁰ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹¹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹² ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery.

παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ
 ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.¹ Καὶ ἀναπληροῦται² 14
 αὐτοῖς ἡ προφητεία³ Ἡσαΐου,⁴ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁵ ἀκούσετε, καὶ
 οὐ μὴ συνήτε·¹ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε. 15
 Ἐπαχύνθη⁶ γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως⁷
 ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·⁸ μήποτε⁹
 ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ
 συνῶσιν,¹ καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι¹⁰ αὐτούς. Ὑμῶν δὲ 16
 μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὥτα ὑμῶν, ὅτι
 ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ δίκαιοι 17
 ἐπεθύμησαν¹¹ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ
 ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν 18
 τοῦ σπεύροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ 19
 μὴ συνιέντος,¹ ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάζει¹² τὸ ἐσπαρμένον
 ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ 20
 ἐπὶ τὰ πετρώδη¹³ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ
 εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν¹⁴ ἐν ἑαυτῷ, 21
 ἀλλὰ πρόσκαιρός¹⁵ ἐστιν: γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ¹⁶ διὰ
 τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται.¹⁷ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας¹⁸ σπαρεῖς, 22

¹ συνίημι, understand, consider. ² ἀναπληρῶ, fill up, fulfill. ³ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ παχύνω, fatten. ⁷ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁸ καμμύω, close (the eyes), close. ⁹ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁰ ἰάομαι, heal. ¹¹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹² ἀρπάζω, seize, snatch. ¹³ πετρώδης, rocky, stony. ¹⁴ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ¹⁶ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ¹⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁸ ἀκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush.

οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα¹ τοῦ αἰῶνος
 τούτου καὶ ἡ ἀπάτη² τοῦ πλούτου³ συμπνίγει⁴ τὸν λόγον, καὶ
 ἄκαρπος⁵ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός 23
 ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών·⁶ ὃς δὴ⁷ καρποφορεῖ,⁸ καὶ
 ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,⁹ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁰ ὁ δὲ τριάκοντα.¹¹

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹² αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη¹³ ἡ 24
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ
 ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ καθεύδειν¹⁴ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ 25
 ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν ζιζάνια¹⁵ ἀνὰ¹⁶ μέσον τοῦ σίτου,¹⁷ καὶ
 ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν¹⁸ ὁ χόρτος¹⁹ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, 26
 τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.¹⁵ Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ 27
 οἰκοδεσπότη²⁰ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας
 ἐν τῷ σῷ²¹ ἀγρῷ; Πόθεν²² οὖν ἔχει ζιζάνια;¹⁵ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, 28
 Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ,
 Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν²³ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ· 29
 μήποτε,²⁴ συλλέγοντες²³ τὰ ζιζάνια,¹⁵ ἐκριζώσητε²⁵ ἅμα²⁶ αὐτοῖς
 τὸν σῖτον.¹⁷ Ἀφετε συναυξάνεσθαι²⁷ ἀμφοτέρα²⁸ μέχρι²⁹ τοῦ 30

¹ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ² ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ³ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁵ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ⁶ συνίημι, understand, consider. ⁷ δὴ, also, indeed. ⁸ καρποφορέω, bear fruit. ⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁰ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² παρατίθημι, set before, entrust. ¹³ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁴ καθεύδω, sleep. ¹⁵ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹⁶ ἀνά, upwards, upon. ¹⁷ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁸ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁰ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²¹ σός, your, yours. ²² πόθεν, from where? whence. ²³ συλλέγω, collect, gather. ²⁴ μήποτε, never, lest perchance. ²⁵ ἐκριζώω, uproot, root out. ²⁶ ἅμα, at the same time. ²⁷ συναυξάνομαι, grow together. ²⁸ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²⁹ μέχρι, until, as far as (gen).

θερισμοῦ·¹ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,²
 Συλλέξατε³ πρῶτον τὰ ζιζάνια,⁴ καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας⁵
 πρὸς τὸ κατακαῦσαι⁶ αὐτά: τὸν δὲ σῖτον⁷ συναγάγετε εἰς τὴν
 ἀποθήκην⁸ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν⁹ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ 31
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ¹⁰ σινάπεως,¹¹ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
 ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν 32
 σπερμάτων: ὅταν δὲ αὐξηθῇ,¹² μεῖζον τῶν λαχάνων¹³ ἐστίν, καὶ
 γίνεται δένδρον,¹⁴ ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ¹⁵ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 κατασκηνοῦν¹⁶ ἐν τοῖς κλάδοις¹⁷ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33
 οὐρανῶν ζύμῃ,¹⁸ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυσεν¹⁹ εἰς ἀλεύρου²⁰ σάτα²¹
 τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη²² ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ 34
 χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 35
 διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα

¹ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ² θεριστής, οὐ, ὁ, reaper, harvester. ³ συλλέγω, collect, gather. ⁴ ζιζάνιον, οὐ, τό, tare, spurious wheat. ⁵ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ⁶ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁷ σῖτος, οὐ, ὁ, wheat, grain. ⁸ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁰ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ¹¹ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹² αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹³ λάχανον, οὐ, τό, garden herb, vegetable. ¹⁴ δένδρον, οὐ, τό, tree. ¹⁵ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ¹⁶ κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ¹⁷ κλάδος, οὐ, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁸ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁹ κρύπτω, conceal, hide. ²⁰ ἄλευρον, οὐ, τό, wheat flour, meal. ²¹ σάτον, οὐ, τό, seah (a Hebrew measure). ²² ζυμώω, leaven, ferment.

μου, ἐρεύζομαι¹ κεκρυμμένα² ἀπὸ καταβολῆς³ κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ 36
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον⁴ ἡμῖν τὴν
παραβολὴν τῶν ζιζανίων⁵ τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 37
αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· 38
ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ
υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνιά⁵ εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ 39
ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς⁶
συντέλεια⁷ τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταὶ⁸ ἄγγελοί εἰσιν. 40
Ὡς περ οὖν συλλέγεται⁹ τὰ ζιζάνια⁵ καὶ πυρὶ καίεται,¹⁰ οὕτως
ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ⁷ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ 41
ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν⁹ ἐκ τῆς
βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα¹¹ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν
ἀνομίαν,¹² καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹³ τοῦ πυρός· ἐκεῖ 42
ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁴ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁵ τῶν ὀδόντων.¹⁶ Τότε οἱ 43
δίκαιοι ἐκλάμπουσιν¹⁷ ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς
αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

¹ ἐρεύζομαι, utter, proclaim. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁴ φράζω, explain, interpret. ⁵ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁶ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁸ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ⁹ συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ καίω, burn, ignite. ¹¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹² ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹³ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁴ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁵ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁶ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁷ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹ κεκρυμμένῳ 44

ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρών ἄνθρωπος ἔκρυψεν·² καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς

αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,³ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν

ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ⁴ 45

ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·⁵ ὃς εὐρών ἓνα πολύτιμον⁶ 46

μαργαρίτην,⁵ ἀπελθὼν πέπρακεν⁷ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν

αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ⁸ βληθείσῃ εἰς 47

τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους⁹ συναγαγούσῃ· ἦν, ὅτε 48

ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες¹⁰ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,¹¹ καὶ καθίσαντες,

συνέλεξαν¹² τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,¹³ τὰ δὲ σαπρὰ¹⁴ ἔξω ἔβαλον. 49

Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ¹⁵ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ

ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν¹⁶ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, 50

καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁷ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ

κλαυθμὸς¹⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁹ τῶν ὀδόντων.²⁰

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ πωλέω, sell. ⁴ ἔμπορος, οὐ, ὁ, merchant, trader. ⁵ μαργαρίτης, οὐ, ὁ, pearl. ⁶ πολύτιμος, very precious, costly. ⁷ πιπράσκω, sell. ⁸ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ⁹ γένος, οὐς, τό, race, kind. ¹⁰ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ¹¹ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ¹² συλλέγω, collect, gather. ¹³ ἀγγεῖον, οὐ, τό, vessel, flask. ¹⁴ σαπρός, rotten, worthless. ¹⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹⁶ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁷ κάμινος, οὐ, ἡ, furnace. ¹⁸ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²⁰ ὀδούς, ὁ, tooth.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε¹ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, 51

Ναί, κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς 52

μαθητευθεὶς² εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίος ἐστίν

ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,³ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ⁴ αὐτοῦ

καινὰ καὶ παλαιά.⁵

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, 53

μετήρεν⁷ ἐκεῖθεν:⁸ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα⁹ αὐτοῦ ἐδίδασκεν 54

αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι¹⁰ αὐτοὺς καὶ

λέγειν, Πόθεν¹¹ τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός 55

ἐστὶν ὁ τοῦ τέκτονος¹² υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται

Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς¹³ καὶ Σίμων

καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαί¹⁴ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσίν; 56

Πόθεν¹¹ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο¹⁵ ἐν αὐτῷ. 57

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,¹⁶ εἰ μὴ ἐν

τῇ πατρίδι⁹ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ 58

δυνάμεις πολλάς, διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁷ αὐτῶν.

¹ συνήμι, understand, consider. ² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁵ παλαιός, old, ancient. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ μεταίρω, go away, depart. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹³ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ¹⁴ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ¹⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁶ ἄτιμος, without honor, dishonored. ¹⁷ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹ τὴν ἀκοήν² **14**
 Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν³ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ **2**
 βαπτιστής·⁴ αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ
 δυνάμεις ἐνεργοῦσιν⁵ ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν **3**
 Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα⁶ τὴν
 γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ **4**
 Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν **5**
 ἀποκτείνειν, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. **6**
 Γενεσίων⁷ δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο⁸ ἡ θυγάτηρ⁹ τῆς
 Ἡρωδιάδος⁶ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν¹⁰ τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν¹¹ μεθ' **7**
 ὅρκου¹² ὠμολόγησεν¹³ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, **8**
 προβιβασθεῖσα¹⁴ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ
 πίνακι¹⁵ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁴ Καὶ ἐλυπήθη¹⁶ ὁ **9**
 βασιλεὺς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους¹² καὶ τοὺς συνανακειμένους¹⁷
 ἐκέλευσεν¹⁸ δοθῆναι· καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν¹⁹ τὸν Ἰωάννην ἐν **10**
 τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹⁵ καὶ ἐδόθη **11**
 τῷ κορασίῳ·²⁰ καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ **12**
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἤραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν²¹ αὐτό· καὶ ἐλθόντες
 ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

¹ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ² ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ ἐνεργέω, work, effect. ⁶ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁷ γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ⁸ ὠρχέομαι, dance. ⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁰ ἀρέσκω, please, serve. ¹¹ ὅθεν, from where, from which. ¹² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁴ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹⁵ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹⁶ λυπέω, grieve, pain. ¹⁷ συνανακειμαι, recline at table with. ¹⁸ κελεύω, order, command. ¹⁹ ἀποκεφαλίζω, behead. ²⁰ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²¹ θάπτω, bury.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹ ἐκεῖθεν² ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον 13

τόπον κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ

πεζῇ³ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, 14

καὶ ἐσπλαγχνίσθη⁴ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους⁵

αὐτῶν. Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 15

αὐτοῦ, λέγοντες, Ἑρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη

παρῆλθεν·⁷ ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς

κώμας⁸ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 16

αὐτοῖς, Οὐ χρειαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. 17

Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ

δύο ἰχθύας.¹⁰ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας¹¹ 18

τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹² ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹³ λαβὼν τοὺς πέντε

ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹⁰ ἀναβλέψας¹⁴ εἰς τὸν οὐρανόν,

εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹⁵ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ

μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·¹⁶ 20

καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹⁷ δώδεκα κοφίνους¹⁸

πλήρεις.¹⁹ Οἱ δὲ ἐσθiónτες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ²⁰ πεντακισχίλιοι,²¹ 21

χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

¹ ἀναχωρῶ, depart, withdraw. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ πεζῇ, by land, on foot. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ ἄρρωστος, sick, ill. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ κελεύω, order, command. ¹² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁴ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁵ κλάω, break. ¹⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁸ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁹ πλήρης, full. ²⁰ ὡσεὶ, like, about. ²¹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι² εἰς τὸ 22
 πλοῖον, καὶ προάγειν³ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,⁴ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς
 ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν 23
 προσεύξασθαι: ὁψίας⁵ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον 24
 ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον⁶ ὑπὸ τῶν κυμάτων:⁷
 ἦν γὰρ ἐναντίος⁸ ὁ ἄνεμος. Τετάρτη⁹ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς 25
 ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. 26
 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα
 ἐταράχθησαν,¹⁰ λέγοντες ὅτι Φάντασμα¹¹ ἐστίν: καὶ ἀπὸ τοῦ
 φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 27
 Θαρσεῖτε:¹² ἐγὼ εἰμι: μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ 28
 Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν¹³ με πρὸς σε ἐλθεῖν ἐπὶ
 τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ 29
 Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 30
 Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν¹⁴ ἐφοβήθη: καὶ ἀρξάμενος
 καταποντίζεσθαι¹⁵ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ 31
 Ἰησοῦς ἐκτείνας¹⁶ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο¹⁷ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,
 Ὀλιγόπιστε,¹⁸ εἰς τί ἐδίστασας;¹⁹ Καὶ ἐμβάντων² αὐτῶν εἰς τὸ 32
 πλοῖον, ἐκόπασεν²⁰ ὁ ἄνεμος: οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες 33

¹ ἀναγκάζω, force, compel. ² ἐμβαινῶ, embark. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ ὁψιος, late. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ κύμα, τος, τό, wave. ⁸ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁹ τέταρτος, fourth. ¹⁰ ταρασσω, trouble, agitate. ¹¹ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹³ κελεύω, order, command. ¹⁴ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹⁵ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁸ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁹ διστάζω, doubt, waver. ²⁰ κοπάζω, stop, abate.

προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες² ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.³ Καὶ 34

ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς

ὄλην τὴν περίχωρον⁴ ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντα

τοὺς κακῶς⁵ ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται 36

τοῦ κρασπέδου⁶ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο

διεσώθησαν.⁷

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15

Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν⁸ τὴν 2

παράδοσιν⁹ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται¹⁰ τὰς χεῖρας

αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ 3

τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε⁸ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν

παράδοσιν⁹ ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,¹¹ λέγων, Τίμα¹² τὸν 4

πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ κακολογῶν¹³ πατέρα ἢ μητέρα

θανάτῳ τελευτάτω·¹⁴ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ 5

μητρί, Δῶρον,¹⁵ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,¹⁶ καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ¹²

τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ ἡκυρώσατε¹⁷ τὴν 6

ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν⁹ ὑμῶν· ὑποκριταί,¹⁸ καλῶς 7

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² διαπεράω, cross over, pass through. ³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁷ διασώζω, save, bring safely to. ⁸ παραβαίνω, go aside, transgress. ⁹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹⁰ νίπτω, wash. ¹¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹² τιμάω, honor, value at a price. ¹³ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁴ τελευτάω, die, end. ¹⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁶ ὠφελέω, profit, help. ¹⁷ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ¹⁸ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender.

προεφήτευσεν¹ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,² λέγων, Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς 8
 οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν³ με τιμᾷ,⁴ ἡ δὲ καρδία
 αὐτῶν πόρρω⁵ ἀπέχει⁶ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁷ δὲ σέβονται⁸ με, 9
 διδάσκοντες διδασκαλίας⁹ ἐντάλματα¹⁰ ἀνθρώπων. Καὶ 10
 προσκαλεσάμενος¹¹ τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ
 συνίετε.¹² Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ¹³ τὸν 11
 ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο
 κοινοῖ¹³ τὸν ἄνθρωπον. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 12
 εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον
 ἐσκανδαλίσθησαν;¹⁴ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα φυτεία,¹⁵ ἦν 13
 οὐκ ἐφύτευσεν¹⁶ ὁ πατὴρ μου ὁ οὐράνιος,¹⁷ ἐκρίζωθήσεται.¹⁸ 14
 Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί¹⁹ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν
 ἐὰν ὀδηγῇ,²⁰ ἀμφοτέροι²¹ εἰς βόθυνον²² πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ 15
 ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον²³ ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὁ 16
 δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν²⁴ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί²⁵ ἐστε; Οὐπω²⁶ 17
 νοεῖτε²⁷ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον²⁸ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν
 χωρεῖ,³⁰ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα³¹ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ 18
 τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κακεῖνα³² κοινοῖ¹³ τὸν

¹ προφητεύω, prophesy, foretell. ² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ³ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ⁴ τιμᾶω, honor, value at a price. ⁵ πόρρω, far (away), far. ⁶ ἀπέχω, received, obtain. ⁷ μάτην, in vain, no end. ⁸ σέβομαι, reverence, worship. ⁹ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹⁰ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ¹¹ προσκαλέω, summon. ¹² συνίημι, understand, consider. ¹³ κοινός, make common, defile. ¹⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁵ φυτεία, ας, ἡ, plant. ¹⁶ φυτεύω, plant. ¹⁷ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁸ ἐκρίζω, uproot, root out. ¹⁹ ὀδηγός, ου, ὁ, leader, guide. ²⁰ ὀδηγέω, lead, guide. ²¹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²² βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ²³ φράζω, explain, interpret. ²⁴ ἀκμήν, ἡ, even yet, still. ²⁵ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ²⁶ οὐπω, not yet. ²⁷ νοέω, understand, consider. ²⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ³⁰ χωρέω, make room for, hold. ³¹ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ³² κακεῖνος, and he, and she.

ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ¹ πονηροί, 19
 φόνοι,² μοιχεῖαι,³ πορνεῖαι,⁴ κλοπαί,⁵ ψευδομαρτυρίαι,⁶
 βλασφημίαι.⁷ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινούντα⁸ τὸν ἄνθρωπον: τὸ δὲ 20
 ἀνίπτους⁹ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ⁸ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν¹⁰ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹¹ εἰς τὰ μέρη Τύρου¹² 21
 καὶ Σιδῶνος.¹³ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία¹⁴ ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁵ 22
 ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν¹⁶ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν¹⁷ με,
 κύριε, υἱὲ Δαυὶδ: ἡ θυγάτηρ¹⁸ μου κακῶς¹⁹ δαιμονίζεται.²⁰ Ὁ δὲ 23
 οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
 ἠρώτων αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν²¹
 ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ 24
 πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα 25
 προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει²² μοι. Ὁ δὲ 26
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
 τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.²³ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε: καὶ 27
 γὰρ τὰ κυνάρια²³ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων²⁴ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς
 τραπέζης²⁵ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτῇ, Ὡ²⁶ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις: γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις.

¹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ² φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ³ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁴ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁵ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ⁶ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ κοινόω, make common, defile. ⁹ ἀνίπτος, unwashed. ¹⁰ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹³ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁴ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ¹⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁶ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁷ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁹ κακῶς, badly, evilly. ²⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²¹ ὀπισθεν, behind, after. ²² βοήθειω, come to the aid of. ²³ κυνάριον, ου, τό, little dog. ²⁴ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ²⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ²⁶ ὦ, Oh! omega.

Καὶ ἰάθη¹ ἡ θυγάτηρ² αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς³ ἐκεῖθεν⁴ ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29

Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον 30

αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἐαυτῶν χωλούς,⁵ τυφλούς,

κωφούς,⁶ κυλλούς,⁷ καὶ ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν⁸ αὐτοὺς

παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς· ὥστε τοὺς 31

ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφούς⁶ λαλοῦντας, κυλλούς⁷

ὑγιεῖς,⁹ χωλούς⁵ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ

ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32

Σπλαγχνίζομαι¹¹ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς

προσμένουσιν¹² μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολύσαι

αὐτοὺς νήστεις¹³ οὐ θέλω, μήποτε¹⁴ ἐκλυθῶσιν¹⁵ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ 33

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν¹⁶ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ¹⁷ ἄρτοι

τοσοῦτοι,¹⁸ ὥστε χορτάσαι¹⁹ ὄχλον τοσοῦτον; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ 34

Ἰησοῦς, Πόσους²⁰ ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα

ἰχθύδια.²¹ Καὶ ἐκέλευσεν²² τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν²³ ἐπὶ τὴν γῆν· 35

¹ ἰάομαι, heal. ² θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ κυλλός, crippled, lame. ⁸ ῥίπτω, throw, cast. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ προσκαλέω, summon. ¹¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹² προσμένω, wait longer, remain. ¹³ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹⁴ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁵ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹⁶ πόθεν, from where? whence. ¹⁷ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹⁸ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ πόσος, how many? how great? ²¹ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ²² κελεύω, order, command. ²³ ἀναπίπτω, recline, lie down.

καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹ εὐχαριστήσας
 ἔκλασεν,² καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ
 ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:³ καὶ ἦσαν τὸ 37
 περισσεῦον τῶν κλασμάτων,⁴ ἑπτὰ σφυρίδας⁵ πλήρεις.⁶ Οἱ δὲ 38
 ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι⁷ ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ
 παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη⁸ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 39
 ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια⁹ Μαγδαλά.¹⁰

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹¹ πειράζοντες 16
 ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι¹² αὐτοῖς. Ὁ 2
 δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας¹³ γενομένης λέγετε, Εὐδία:¹⁴
 πυρράζει¹⁵ γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωΐ,¹⁶ Σήμερον χειμῶν:¹⁷ 3
 πυρράζει¹⁵ γὰρ στυγνάζων¹⁸ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,¹⁹ τὸ μὲν
 πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,²⁰ τὰ δὲ σημεῖα τῶν
 καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς²¹ σημεῖον 4
 ἐπιζητεῖ:²² καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ
 τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν²⁴ αὐτούς, ἀπῆλθεν.

¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ² κλάω, break. ³ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁵ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁶ πλήρης, full. ⁷ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁰ Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ¹¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ¹⁵ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ¹⁶ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁷ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹⁸ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁹ ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ²⁰ διακρίνω, discriminate, judge. ²¹ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ²² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ²⁴ καταλείπω, leave, leave behind.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹ ἐπελάθοντο² ἄρτους 5
 λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε³ ἀπὸ 6
 τῆς ζύμης⁴ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁵ Οἱ δὲ 7
 διελογίζοντο⁶ ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. 8
 Γνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁶ ἐν ἑαυτοῖς,
 ὀλιγόπιστοι,⁷ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω⁸ νοεῖτε,⁹ οὐδὲ 9
 μνημονεύετε¹⁰ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,¹¹ καὶ
 πόσους¹² κοφίνους¹³ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν 10
 τετρακισχιλίων,¹⁴ καὶ πόσας¹² σπυρίδας¹⁵ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε, 11
 ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν³ ἀπὸ τῆς ζύμης⁴ τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;⁵ Τότε συνήκαν¹⁶ ὅτι οὐκ εἶπεν 12
 προσέχειν³ ἀπὸ τῆς ζύμης⁴ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁵

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας¹⁷ τῆς Φιλίππου ἡρώτα 13
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι,
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν 14
 βαπτιστήν:¹⁸ ἄλλοι δὲ Ἡλίαν: ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,¹⁹ ἢ ἓνα τῶν
 προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 15

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ³ προσέχω, take heed of, attend to. ⁴ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹¹ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ¹² πόσος, how many? how great? ¹³ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁴ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁵ σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁶ συνήμι, understand, consider. ¹⁷ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹⁸ βαπτιστής, ος, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁹ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah.

Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 17
 Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
 ἀπεκάλυψέν¹ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ 18
 σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ² οἰκοδομήσω
 μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι³ Ἅδου⁴ οὐ κατισχύσουσιν⁵ αὐτῆς. 19
 Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς⁶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν
 δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν
 λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε 20
 διεστείλατο⁷ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός
 ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ 21
 αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν
 πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι,
 καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος⁸ αὐτὸν ὁ 22
 Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ λέγων, Ὁλέως⁹ σοι, κύριε· οὐ μὴ
 ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς¹⁰ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω 23
 μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν¹¹ μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς¹² τὰ τοῦ θεοῦ,
 ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 24

¹ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ² πέτρα, ας, ἡ, rock. ³ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁴ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ⁵ κατισχύω, overpower, prevail. ⁶ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ⁹ Ὁλέως, gracious, merciful. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹² φρονέω, think, judge.

αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω¹ ἑαυτόν, καὶ
ἀράτω τὸν σταυρόν² αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν 25
θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν³ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν· τί γὰρ ὠφελεῖται⁴ 26
ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,⁵ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
ζημιωθῇ;⁶ Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁷ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; 27
Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει
ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν⁸ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες 28
ᾧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται⁹ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹⁰ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ 17
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει¹¹ αὐτοὺς
εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹² κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη¹³ ἔμπροσθεν 2
αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν¹⁴ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ
ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκά¹⁵ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδού, ὤφθησαν 3
αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹⁶ 4
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστίν

¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ² σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁴ ὠφελέω, profit, help. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁷ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁸ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ⁹ γεύομαι, taste, experience. ¹⁰ ἕξ, six, 6. ¹¹ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹² ὑψηλός, high, lofty. ¹³ μεταμορφόω, change the form, transform. ¹⁴ λάμπω, shine. ¹⁵ λευκός, white, bright. ¹⁶ συλλαλέω, talk with, discuss.

ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,¹ σοὶ μίαν,
 καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίας. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, ⁵
 νεφέλῃ² φωτεινῇ³ ἐπεσκίασεν⁴ αὐτούς: καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῆς
 νεφέλης,² λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
 εὐδόκησα:⁵ αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ⁶
 ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.⁶ Καὶ προσελθὼν ⁷
 ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ⁸
 Ἐπάραντες⁷ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν
 Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο⁸ αὐτοῖς ὁ ⁹
 Ἰησοῦς, λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,⁹ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ ¹⁰
 μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι
 Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ¹¹
 Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει¹⁰ πάντα: λέγω δὲ ¹²
 ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ
 ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν¹¹ οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ ¹³
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹² εἶπεν αὐτοῖς.

¹ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ² νεφέλῃ, ης, ἡ, cloud. ³ φωτεινός, bright, full of light. ⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁷ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ ὄραμα, τὸς, τό, vision, spectacle. ¹⁰ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹¹ συνίημι, understand, consider. ¹² βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
 γονυπετῶν¹ αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν² μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
 σελιγιάζεται³ καὶ κακῶς⁴ πάσχει· πολλάκις⁵ γὰρ πίπτει εἰς τὸ
 πῦρ, καὶ πολλάκις⁵ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς 16
 μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. 17
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ⁶ γενεὰ ἄπιστος⁷ καὶ
 διεστραμμένη,⁸ ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως πότε ἀνέξομαι⁹
 ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 18
 καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς¹⁰ ἀπὸ
 τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' 19
 ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ 20
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹¹ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω
 ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον¹² σινάπεως,¹³ ἐρεῖτε τῷ ὄρει
 τούτῳ, Μετάβηθι¹⁴ ἐντεῦθεν¹⁵ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται.¹⁴ καὶ οὐδὲν
 ἀδυνατήσει¹⁶ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος¹⁷ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν 21
 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹⁸

¹ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ² ἐλέέω, have mercy, pity. ³ σελιγιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ πολλάκις, often, many times. ⁶ ὦ, Oh! omega. ⁷ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁸ διαστρέφω, distort, pervert. ⁹ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ ἀπιστία, ἀς, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹² κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ¹³ σίναπι, εὐως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁵ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁶ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹⁷ γένος, οὐς, τό, race, kind. ¹⁸ νηστεία, ἀς, ἡ, fasting, fast.

Ἀναστρεφόμενων¹ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22

Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,

καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ 23

ἐλυπήθησαν² σφόδρα.³

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,⁴ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα⁵ 24

λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ⁶

τὰ δίδραχμα;⁵ Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, 25

προέφθασεν⁷ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ

βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁸ Ἀπὸ

τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλοτρίων;⁹ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, 26

Ἀπὸ τῶν ἄλλοτρίων.⁹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε¹⁰ ἐλεύθεροί¹¹

εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν¹² αὐτούς, πορευθεῖς εἰς 27

τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,¹³ καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον

ἰχθὺν¹⁴ ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα·¹⁵

ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ¹⁶ ἑμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς 18

ἄρα¹⁷ μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ 2

¹ ἀναστρέφω, return, live. ² λυπέω, grieve, pain. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ⁵ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ προσφθάνω, anticipate, come before. ⁸ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁹ ἄλλότριος, strange, foreign. ¹⁰ γέ, indeed, at least. ¹¹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹⁴ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁵ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹⁶ ἀντὶ, instead of, in place of. ¹⁷ ἄρα, so? (introduces a question).

προσκαλεσάμενος¹ ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ
αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε² καὶ 3
γέννησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει³ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, 4
οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὃς ἐὰν 5
δέξῃται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται: ὃς 6
δ' ἂν σκανδαλίσῃ⁴ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς
ἐμέ, συμφέρει⁵ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ⁶ μύλος⁷ ὄνικος⁸ εἰς τὸν
τράχηλον⁹ αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ¹⁰ ἐν τῷ πελάγει¹¹ τῆς
θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων: ¹² ἀνάγκη ¹³ γάρ 7
ἐστὶν ἔλθειν τὰ σκάνδαλα: ¹² πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, δι'
οὗ τὸ σκάνδαλον ¹² ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου 8
σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον¹⁴ αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλὸν σοι
ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν¹⁵ ἢ κυλλόν,¹⁶ ἢ δύο χεῖρας ἢ
δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ 9
ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει⁴ σε, ἔξελε¹⁷ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:
καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον¹⁸ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο
ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν¹⁹ τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε 10
μὴ καταφρονήσητε²⁰ ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι

¹ προσκαλέω, summon. ² στρέφω, turn, am converted. ³ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁷ μύλος, ου, ό, mill, millstone. ⁸ ὄνικος, of or for an ass. ⁹ τράχηλος, ου, ό, neck. ¹⁰ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹¹ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹² σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹³ ἀνάγκη, ης, ή, necessity, distress. ¹⁴ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁶ κυλλός, crippled, lame. ¹⁷ ἐξαίρω, take out, deliver. ¹⁸ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁹ γέεννα, ης, ή, gehenna, Gehenna. ²⁰ καταφρονέω, think little of, despise.

οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός βλέπουσιν τὸ
 πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς 11
 τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν γένηται 12
 τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν: οὐχὶ
 ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,² ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
 πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 13
 χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα² τοῖς μὴ
 πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς 14
 ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ ἔλεγξον³ αὐτόν 15
 μεταξὺ⁴ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁵ τὸν
 ἀδελφόν σου: ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ 16
 δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: 17
 ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁶ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς
 ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁶ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς⁷ καὶ ὁ τελώνης.
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν 18
 τῷ οὐρανῷ: καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν
 τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν 19
 συμφωνήσωσιν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος¹⁰ οὗ ἐὰν

¹ ἑκατόν, hundred, 100. ² ἐννέα, nine, 9. ³ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁴ μεταξὺ, between, after. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ παρακούω, overhear, listen. ⁷ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁰ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter.

αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς. Οὗ¹ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν 20
ὄνομα, ἐκεῖ εἼμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις² ἁμαρτήσῃ 21
εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;³ Λέγει 22
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις,³ ἀλλ' ἕως
ἐβδομηκοντάκις⁴ ἑπτὰ. Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη⁵ ἡ βασιλεία τῶν 23
οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν συναῖραι⁶ λόγον μετὰ
τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν,⁶ προσηνέχθη 24
αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης⁷ μυρίων⁸ ταλάντων.⁹ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ 25
ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν¹⁰ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,¹¹ καὶ τὴν
γυναικὰ αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ
ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δούλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, 26
Κύριε, μακροθύμησον¹² ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. 27
Σπλαγχνισθεῖς¹³ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν,
καὶ τὸ δάνειον¹⁴ ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δούλος ἐκεῖνος 28
εὔρεν ἓνα τῶν συνδούλων¹⁵ αὐτοῦ, ὃς ὥφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹⁶
δηνάρια,¹⁷ καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,¹⁸ λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι

¹ οὗ, where, when. ² ποσάκις, how often? how often. ³ ἐπτάκις, seven times. ⁴ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁷ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁸ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹⁰ κελεύω, order, command. ¹¹ πιπράσκω, sell. ¹² μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁴ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹⁵ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁷ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁸ πνίγω, choke, strangle.

ὀφείλεις. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ 29
 παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον² ἐπ' ἐμοί, καὶ
 ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς 30
 φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι 31
 αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν³ σφόδρα⁴· καὶ ἐλθόντες
 διεσάφησαν⁵ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε 32
 προσκαλεσάμενος⁶ αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε
 πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν⁷ ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ⁸
 παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν¹ σου, ὥς 33
 καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα;⁹ Καὶ ὀργισθεὶς¹⁰ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν 34
 αὐτόν τοῖς βασανισταῖς,¹¹ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον
 αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹² ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν 35
 μὴ ἀφήτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ
 παραπτώματα¹³ αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁴ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν¹⁵ 19
 ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια¹⁶ τῆς Ἰουδαίας πέραν¹⁷
 τοῦ Ἰορδάνου.¹⁸ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ 2
 ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι 3

¹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ² μακροθυμέω, be patient, suffer long. ³ λυπέω, grieve, pain. ⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁵ διασαφέω, report, explain. ⁶ προσκαλέω, summon. ⁷ ὀφειλή, ἥς, ἡ, debt, duty. ⁸ ἐπεὶ, when, since. ⁹ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹⁰ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹¹ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ¹² ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ¹³ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹⁴ τελέω, finish, fulfill. ¹⁵ μεταίρω, go away, depart. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ
 ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;¹ Ὁ δὲ 4
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς
 ἄρσεν² καὶ θῆλυ³ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ὅτι ἐνεκεν⁴ τούτου 5
 καταλείψει⁵ ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται⁶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς
 σάρκα μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ 6
 θεὸς συνέζευξεν,⁷ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.⁸ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί 7
 οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο⁹ δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,¹⁰ καὶ
 ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν 8
 σκληροκαρδίαν¹¹ ὑμῶν ἐπέτρεψεν¹² ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας
 ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹³ καὶ γαμήσῃ¹⁴
 ἄλλην, μοιχᾶται:¹⁵ καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας¹⁴ μοιχᾶται.¹⁵ 10
 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία¹ τοῦ
 ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει¹⁶ γαμήσαι.¹⁴ Ὁ δὲ 11
 εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν¹⁷ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς
 δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,¹⁸ οἵτινες ἐκ κοιλίας¹⁹ μητρὸς 12

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² ἄρσεν, male. ³ θῆλυς, female, woman. ⁴ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁷ συζεύγνυμι, join together, unite. ⁸ χωρίζω, separate, depart. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹¹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹² ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹³ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹⁴ γαμέω, marry. ¹⁵ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁶ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹⁷ χωρέω, make room for, hold. ¹⁸ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ¹⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

ἐγεννήθησαν οὕτως: καί εἰσιν εὐνοῦχοι,¹ οἵτινες εὐνουχίσθησαν²
 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καί εἰσιν εὐνοῦχοι,¹ οἵτινες εὐνούχισαν²
 ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν³
 χωρεῖτω.³

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
 προσεῦξεται: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 14
 εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε⁴ αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με:
 τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεις 15
 αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.⁵ Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν 16
 εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν
 αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, 17
 εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς
 ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ 18
 φονεύσεις:⁶ οὐ μοιχεύσεις:⁷ οὐ κλέψεις:⁸ οὐ ψευδομαρτυρήσεις:⁹ 19
 τίμα¹⁰ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹¹
 σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,¹² Πάντα ταῦτα 20
 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός¹³ μου: τί ἔτι ὑστερῶ;¹⁴ Ἐφη αὐτῷ ὁ 21
 Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος¹⁵ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν¹⁶ σου τὰ

¹ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ² εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ³ χωρέω, make room for, hold. ⁴ κωλύω, forbid, hinder. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ φονεύω, kill, murder. ⁷ μοιχεύω, commit adultery. ⁸ κλέπτω, steal. ⁹ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹⁰ τιμάω, honor, value at a price. ¹¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹² νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹³ νεότης, ητος, ἡ, youth, youthfulness. ¹⁴ ὑστερέω, lack, need. ¹⁵ τέλειος, complete, perfect. ¹⁶ πωλέω, sell.

ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹ ἐν οὐρανῷ· καὶ
 δεῦρο,² ἀκολουθεῖ μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος³ τὸν λόγον 22
 ἀπῆλθεν λυπούμενος·⁴ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα⁵ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 23
 δυσκόλως⁶ πλούσιος⁷ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν⁸ ἐστὶν κάμηλον⁹ διὰ 24
 τρυπήματος¹⁰ ῥαφίδος¹¹ διελθεῖν, ἢ πλούσιον⁷ εἰς τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 25
 ἐξεπλήσσοντο¹² σφόδρα,¹³ λέγοντες, Τίς ἄρα¹⁴ δύναται σωθῆναι; 26
 Ἐμβλέψας¹⁵ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο
 ἀδύνατόν¹⁶ ἐστὶν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ 27
 Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
 ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα¹⁴ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ
 παλιγγενεσίᾳ¹⁷ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου
 δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες
 τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφήκεν οἰκίας, ἢ 29
 ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹⁸ ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² δεῦρο, until now, come here! ³ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁴ λυπέω, grieve, pain. ⁵ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ⁶ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ⁷ πλούσιος, rich. ⁸ εὐκοπώτερον, easier. ⁹ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹⁰ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹¹ ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁶ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁷ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ¹⁸ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister.

ἢ ἀγρούς, ἔνεκεν¹ τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα²
 λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.³ Πολλοὶ δὲ ἔσονται 30
 πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁴ 20
 ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα⁵ πρωΐ⁶ μισθώσασθαι⁷ ἐργάτας⁸ εἰς τὸν
 ἀμπελῶνα⁹ αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας¹⁰ μετὰ τῶν ἐργατῶν⁸ ἐκ 2
 δηναρίου¹¹ τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁹
 αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν 3
 τῇ ἀγορᾷ¹² ἀργούς·¹³ καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς 4
 τὸν ἀμπελῶνα,⁹ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. 5
 Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁴ καὶ ἐνάτην¹⁵ ὥραν, ἐποίησεν
 ὡσαύτως.¹⁶ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην¹⁷ ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους 6
 ἐστῶτας ἀργούς,¹³ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;¹³ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.⁷ 7
 Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁹ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ
 δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας¹⁸ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ 8
 ἀμπελῶνος⁹ τῷ ἐπιτρόπῳ¹⁹ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁸ καὶ
 ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν,²⁰ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως

¹ ἔνεκεν, for the sake of, on account of. ² ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ ἅμα, at the same time. ⁶ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁷ μισθῶ, hire, hire out. ⁸ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹⁰ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹³ ἀργός, inactive, idle. ¹⁴ ἕκτος, sixth. ¹⁵ ἐνατος, ninth. ¹⁶ ὡσαύτως, likewise. ¹⁷ ἐνδέκατος, eleventh. ¹⁸ ὄψιος, late. ¹⁹ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ²⁰ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward.

τῶν πρώτων. Καὶ ἔλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην¹ ὥραν ἔλαβον 9
 ἀνὰ² δηνάριον.³ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν⁴ ὅτι πλείονα 10
 λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ² δηνάριον.³ Λαβόντες δὲ 11
 ἐγόγγυζον⁵ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,⁶ λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ 12
 ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους⁷ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας,
 τοῖς βαστάσασιν⁸ τὸ βάρος⁹ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹⁰ Ὁ δὲ 13
 ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹¹ οὐκ ἀδικῶ¹² σε· οὐχὶ
 δηναρίου³ συνεφώνησάς¹³ μοι; Ἄρον τὸ σὸν¹⁴ καὶ ὑπαγε· θέλω δὲ 14
 τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι 15
 ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ
 ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι 16
 ἔσχατοι· πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹⁵ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹⁶ Καὶ 17
 ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα
 μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ, 18
 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
 κατακρινοῦσιν¹⁷ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς 19
 ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι¹⁸ καὶ μαστιγῶσαι¹⁹ καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¹ ἐνδεκάτος, eleventh. ² ἀνά, upwards, upon. ³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁴ νομίζω, suppose, think. ⁵ γογγύζω, mutter, murmur. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ ἴσος, equal, identical. ⁸ βαστάζω, bear, carry. ⁹ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹⁰ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹¹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹² ἀδικέω, do wrong, harm. ¹³ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁴ σός, your, yours. ¹⁵ κλητός, called, summoned. ¹⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁷ κατακρίνω, condemn. ¹⁸ ἐμπαίζω, mock. ¹⁹ μαστιγῶ, whip, lash.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹ μετὰ τῶν 20
 υἱῶν αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν 21
 αὐτῇ, Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ, Εἰπέ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο
 υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων² σου, ἐν τῇ
 βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἴδατε τί 22
 αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ
 βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ 23
 τὸ βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι
 ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων² μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ'
 οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁴ 24
 ἠγανάκτησαν⁵ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 25
 προσκαλεσάμενος⁶ αὐτοὺς εἶπεν, Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν
 ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁷ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
 κατεξουσιάζουσιν⁸ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς 26
 ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐὰν 27
 θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ 28
 ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον⁹ ἀντὶ¹⁰ πολλῶν.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ δέκα, ten, 10. ⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ προσκαλέω, summon. ⁷ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁸ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁹ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ¹⁰ ἀντί, instead of, in place of.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος 29
πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, 30
ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει,¹ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον²
ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα 31
σιωπήσωσιν.³ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον² ἡμᾶς,
κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ 32
εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα 33
ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεὶς⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς 34
ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν⁵ αὐτῶν οἱ
ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγή⁶ πρὸς τὸ 21
ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,⁷ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, 2
λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην⁸ τὴν ἀπέναντι⁹ ὑμῶν,
καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον¹⁰ δεδεμένην, καὶ πῶλον¹¹ μετ' αὐτῆς:
λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ 3
κύριος αὐτῶν χρειάν ἔχει: εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο 4
δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου,
λέγοντος, Εἴπατε τῇ θυγατρὶ¹² Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου 5
ἔρχεται σοι, πραῦς¹³ καὶ ἐπιβεβηκὼς¹⁴ ἐπὶ ὄνον¹⁰ καὶ πῶλον¹¹ υἱὸν

¹ παράγω, pass by, depart. ² ἐλεέω, have mercy, pity. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁶ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ⁷ ἐλαία, ας, ἢ, olive tree. ⁸ κώμη, ης, ἢ, village. ⁹ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁰ ὄνος, ου, ὅ, ass, donkey. ¹¹ πῶλος, ου, ὅ, colt, young ass. ¹² θυγάτηρ, τρος, ἢ, daughter. ¹³ πραῦς, gentle, mild. ¹⁴ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot.

ὑποζυγίου.¹ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς ⁶
 προσέταξεν² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον³ καὶ τὸν πῶλον·⁴ ⁷
 καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω⁵ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁶
 ἐπάνω⁵ αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν⁷ ἑαυτῶν τὰ ⁸
 ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον⁸ κλάδους⁹ ἀπὸ τῶν δένδρων,¹⁰
 καὶ ἐστρώννουν⁷ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹¹ καὶ οἱ ⁹
 ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά¹² τῷ υἱῷ Δαυὶδ·
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννά¹² ἐν τοῖς
 ὑψίστοις.¹³ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁴ ¹⁰
 πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, ¹¹
 Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁵ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας ¹²
 τοὺς πωλοῦντας¹⁶ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹⁷
 τῶν κολλυβιστῶν¹⁸ κατέστρεψεν,¹⁹ καὶ τὰς καθέδρας²⁰ τῶν
 πωλούντων¹⁶ τὰς περιστεράς.²¹ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ ¹³
 οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν
 ἐποιήσατε σπήλαιον²² ληστῶν.²³ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ²⁴ ¹⁴

¹ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ² προστάσσω, command, order. ³ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ⁷ στρωννύω, spread, furnish. ⁸ κόπτω, strike, smite. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ δένδρον, ου, τό, tree. ¹¹ προάγω, lead forth, go before. ¹² ὡσαννά, hosanna. ¹³ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁴ σείω, shake. ¹⁵ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁶ πωλέω, sell. ¹⁷ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁸ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹⁹ καταστρέφω, overturn, destroy. ²⁰ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ²¹ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ²² σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ²³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²⁴ χωλός, lame, deprived of a foot.

καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ¹⁵
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια¹ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς
 παῖδας² κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, Ὡσαννά³ τῷ υἱῷ
 Δαυίδ, ἡγανάκτησαν,⁴ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι ¹⁶
 λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε
 ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων⁶ καὶ θηλαζόντων⁷ κατηρτίσω⁸ αἶνον;⁹ ¹⁷
 Καὶ καταλιπὼν¹⁰ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹¹
 καὶ ἡϋλίσθη¹² ἐκεῖ.

Πρωῖα¹³ δὲ ἐπανάγων¹⁴ εἰς τὴν πόλιν, ἐπεΐνασεν.¹⁵ Καὶ ἰδὼν συκὴν ¹⁸
 μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ
 μὴ φύλλα¹⁷ μόνον: καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι¹⁸ ἐκ σοῦ καρπὸς
 γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη¹⁹ παραχρῆμα²⁰ ἡ συκὴ. ¹⁶ Καὶ ²⁰
 ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα²⁰
 ἐξηράνθη¹⁹ ἡ συκὴ; ¹⁶ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ²¹
 λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,²¹ οὐ μόνον τὸ
 τῆς συκῆς¹⁶ ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ²² τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι,
 καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν ²²
 αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψεσθε.

¹ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ ὡσαννά, hosanna. ⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ νήπιος, infant, child. ⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ⁸ καταρτίζω, mend, fit. ⁹ αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ¹¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹² αὐλιζομαι, spend the night, lodge. ¹³ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁴ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁶ συκὴ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁷ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁸ μηκέτι, no longer. ¹⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ²⁰ παραχρῆμα, immediately, instantly. ²¹ διακρίνω, discriminate, judge. ²² καὶ, and if, even if.

Καὶ ἔλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ 23

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ

ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; 24

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ

λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ

ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου πόθεν² ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ 25

ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο³ παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν

εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε

αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον: 26

πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ 27

ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ

αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ 28

ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ

πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί⁴

μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω: ὕστερον⁵ δὲ μεταμεληθεὶς,⁶ 29

ἀπήλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁷ Ὁ δὲ 30

ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπήλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31

ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι⁸ καὶ αἱ

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² πόθεν, from where? whence. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ ἀμπελῶν, ὄνος, ὅ, vineyard. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁷ ὡσαύτως, likewise. ⁸ τελώνης, ου, ὅ, tax collector, collector of taxes.

πόρναι¹ προάγουσιν² ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν 32
 γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ
 ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι³ καὶ αἱ πόρναι¹ ἐπίστευσαν
 αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε⁴ ὕστερον⁵ τοῦ πιστεῦσαι
 αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁶ 33
 ὅστις ἐφύτευσεν⁷ ἀμπελῶνα,⁸ καὶ φραγμὸν⁹ αὐτῷ περιέθηκεν,¹⁰
 καὶ ὠρυξεν¹¹ ἐν αὐτῷ ληνόν,¹² καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹³ καὶ
 ἐξέδοτο¹⁴ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁵ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁶ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ 34
 καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς
 γεωργούς,¹⁵ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ 35
 γεωργοὶ¹⁵ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,¹⁷ ὃν δὲ ἀπέκτειναν,
 ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹⁸ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους 36
 πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.¹⁹ 37
 Ὑστερον⁵ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων,
 Ἐντραπήσονται²⁰ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁵ ἰδόντες τὸν υἱὸν 38
 εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:²¹ δεῦτε,²²
 ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν²³ τὴν κληρονομίαν²⁴

¹ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ² προάγω, lead forth, go before. ³ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁴ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ φυτεύω, plant. ⁸ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁹ φραγμός, ου, ὁ, wall, fence. ¹⁰ περιτίθηναι, place around, put around. ¹¹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹² ληνός, ου, ἡ, wine press, winepress. ¹³ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁵ γεωργός, ου, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁷ δέρω, beat, flay. ¹⁸ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁹ ὡσαύτως, likewise. ²⁰ ἐντρέπω, turn about, reverence. ²¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ²² δεῦτε, come!. ²³ κατέχω, hold back, hold fast. ²⁴ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος¹ καὶ 39
 ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,¹ τί ποιήσῃ 40
 τοῖς γεωργοῖς² ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς³ 41
 ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα¹ ἐκδώσεται⁴ ἄλλοις
 γεωργοῖς,² οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς
 καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε ἐν 42
 ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν⁶ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
 ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:⁷ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ
 ἔστιν θαυμαστή⁸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι 43
 ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθναι
 ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον 44
 συνθλασθήσεται:⁹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει¹⁰ αὐτόν. Καὶ 45
 ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ
 ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46
 ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ¹¹ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22

Ὁμοιώθῃ¹² ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις 2
 ἐποίησεν γάμους¹³ τῷ υἱῷ αὐτοῦ: καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους 3
 αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,¹³ καὶ οὐκ

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁹ συνθλάω, break, break in pieces. ¹⁰ λικμάω, crush, scatter. ¹¹ ἐπειδὴ, since, because. ¹² ὁμοίω, make like, liken. ¹³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding.

ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, 4
 Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ ἄριστόν¹ μου ἡτοίμασα, οἱ
 ταῦροί² μου καὶ τὰ σιτιστὰ³ τεθυμένα,⁴ καὶ πάντα ἔτοιμα·⁵ δεῦτε⁶
 εἰς τοὺς γάμους.⁷ Οἱ δὲ ἀμελήσαντες⁸ ἀπηλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν 5
 ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν⁹ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ 6
 κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹⁰ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ 7
 ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹¹ καὶ πέμψας τὰ
 στρατεύματα¹² αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹³ ἐκείνους, καὶ τὴν
 πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁴ Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν 8
 γάμος⁷ ἔτοιμός⁵ ἐστίν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. 9
 Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁵ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν
 εὔρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁷ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι 10
 ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς
 τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη¹⁶ ὁ γάμος⁷ ἀνακειμένων.¹⁷ Εἰσελθὼν 11
 δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι¹⁸ τοὺς ἀνακειμένους¹⁷ εἶδεν ἐκεῖ
 ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον¹⁹ ἔνδυμα²⁰ γάμου·⁷ καὶ λέγει αὐτῷ, 12
 Ἑταῖρε,²¹ πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα²⁰ γάμου;⁷ Ὁ δὲ
 ἐφिमώθη.²² Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, Δῆσαντες 13
 αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος

¹ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ² ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ³ σιτιστός, fattened. ⁴ θύω, sacrifice, kill. ⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁸ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ⁹ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹⁰ ὕβριζω, mistreat, insult. ¹¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹² στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹³ φονεύς, έως, ὁ, murderer. ¹⁴ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁵ διεξόδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹⁶ πλήθω, fill. ¹⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁸ θεάομαι, look at, behold. ¹⁹ ἐνδύω, put on, clothe. ²⁰ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²¹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ²² φιμώω, muzzle, silence.

τὸ ἐξώτερον:¹ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς² καὶ ὁ βρυγμὸς³ τῶν
ὀδόντων.⁴ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,⁵ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.⁶ 14

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον⁷ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
παγιδεύσωσιν⁸ ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς 16
αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,⁹ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ἀληθὴς¹⁰ εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ
μέλει¹¹ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων.
Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον¹² Καίσαρι,¹³ 17
ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν¹⁴ αὐτῶν εἶπεν, Τί με 18
πειράζετε, ὑποκριταί;¹⁵ Ἐπιδείξατέ¹⁶ μοι τὸ νόμισμα¹⁷ τοῦ κήνσου. 19
Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.¹⁸ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἢ 20
εἰκῶν¹⁹ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;²⁰ Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος.¹³ Τότε 21
λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι,¹³ καὶ τὰ τοῦ
θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν 22
ἀπῆλθον.

¹ ἐξώτερος, outer, outside. ² κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ³ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁵ κλητός, called, summoned. ⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁷ συμβούλιον, οὐ, τό, counsel, council. ⁸ παγιδεύω, ensnare, entrap. ⁹ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁰ ἀληθής, true, unconcealed. ¹¹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹² κῆνσος, οὐ, ὁ, government tax, poll tax. ¹³ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹⁴ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁶ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁷ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ¹⁸ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ¹⁹ εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ²⁰ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,¹ οἱ λέγοντες μὴ 23
εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 24
Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει²
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί: καὶ ὁ πρῶτος 25
γαμήσας³ ἐτελεύτησεν:⁴ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφήκεν τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ 26
τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον⁵ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. 27
Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ 28
ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, 29
μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μὴδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ 30
ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,³ οὔτε ἐκγαμίζονται,⁶ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι
τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, 31
οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγώ εἰμι ὁ 32
θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ
θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι 33
ἐξεπλήσσοντο⁷ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ³ γαμέω, marry. ⁴ τελευτάω, die, end. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν¹ τοὺς Σαδδουκαίους,² 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,³ 35
 πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλῃ ἐν 36
 τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 37
 σου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
 διανοίᾳ⁴ σου. Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλῃ ἐντολή. Δευτέρα δὲ 38
 ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁵ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν 40
 ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
 κρέμονται.⁶

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, 41
 λέγων, Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστιν;
 Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν 43
 πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ 44
 μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
 ὑποπόδιον⁷ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, 45
 πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι 46
 λόγον: οὐδὲ ἐτόλμησέν⁸ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι
 αὐτὸν οὐκέτι.

¹ φιμώω, muzzle, silence. ² Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁵ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁷ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁸ τολμάω, dare, endure.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **23**

λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας¹ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ
οἱ Φαρισαῖοι: πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε **3**
καὶ ποιεῖτε: κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ
οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν² γὰρ φορτία³ βαρέα⁴ καὶ δυσβάστακτα, **4**
καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁶ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁷
αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι⁸ αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν **5**
ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι⁹ τοῖς ἀνθρώποις: πλατύνουσιν¹⁰ δὲ τὰ
φυλακτήρια¹¹ αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹² τὰ κράσπεδα¹³ τῶν
ἱματίων αὐτῶν: φιλοῦσιν¹⁴ τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁵ ἐν τοῖς **6**
δείπνοις,¹⁶ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας¹⁷ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ **7**
τοὺς ἀσπασμούς¹⁸ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹⁹ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων, Ῥαββί, ραββί: ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ **8**
ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,²⁰ ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί
ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γάρ ἐστιν ὁ **9**
πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί:²⁰ εἷς **10**
γάρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,²⁰ ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν **11**
ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει²¹ ἑαυτόν, **12**

¹ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ² δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ³ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁴ βαρὺς, heavy, burdensome. ⁵ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁶ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ κινέω, move, stir. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹¹ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹² μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹³ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁴ φιλέω, love, kiss. ¹⁵ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁶ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁷ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁸ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹⁹ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly. ²⁰ καθηγητής, οὔ, ὁ, teacher, leader. ²¹ ὑψώω, lift up, exalt.

ταπεινωθήσεται:¹ καὶ ὅστις ταπεινώσει¹ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.²

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι 13

κατεσθίετε⁴ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,⁵ καὶ προφάσει⁶ μακρά⁷

προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο λήψετε περισσότερον⁸ κρίμα.⁹ Οὐαὶ 14

ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι κλείετε¹⁰ τὴν

βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ

οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι περιάγετε¹¹ 15

τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹² ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹³ καὶ

ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹⁴ διπλότερον¹⁵ ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ¹⁶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμότης¹⁷ ἐν τῷ ναῷ, 16

οὐδὲν ἔστιν: ὅς δ' ἂν ὁμότης¹⁷ ἐν τῷ χρυσῷ¹⁸ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. 17

Μωροὶ¹⁹ καὶ τυφλοί: τίς γὰρ μείζων ἔστιν, ὁ χρυσός,¹⁸ ἢ ὁ ναὸς ὁ

ἀγιάζων²⁰ τὸν χρυσόν;¹⁸ Καί, Ὅς ἂν ὁμότης¹⁷ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,²¹ 18

οὐδὲν ἔστιν: ὅς δ' ἂν ὁμότης¹⁷ ἐν τῷ δώρῳ²² τῷ ἐπάνω²³ αὐτοῦ,

ὀφείλει. Μωροὶ¹⁹ καὶ τυφλοί: τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον,²² ἢ τὸ 19

¹ ταπεινώω, humble, humiliate. ² ὑψόω, lift up, exalt. ³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ⁵ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁶ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁷ μακρός, long, far distant. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁰ κλείω, shut, shut up. ¹¹ περιάγω, lead around, go about. ¹² ξηρός, dry, withered. ¹³ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ¹⁴ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁵ διπλοῦς, double, two-fold. ¹⁶ ὀδηγός, οὔ, ὁ, leader, guide. ¹⁷ ὁμνύω, swear, take an oath. ¹⁸ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹⁹ μωρός, foolish, stupid. ²⁰ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ²¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ²² δῶρον, ου, τό, gift, present. ²³ ἐπάνω, above, over (gen).

θυσιαστήριον¹ τὸ ἀγιάζον² τὸ δῶρον;³ Ὁ οὖν ὁμόσας⁴ ἐν τῷ 20

θυσιαστηρίῳ¹ ὁμνύει⁴ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁵ αὐτοῦ: 21

καὶ ὁ ὁμόσας⁴ ἐν τῷ ναῶ ὁμνύει⁴ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι

αὐτόν: καὶ ὁ ὁμόσας⁴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει⁴ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ 22

καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁵ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι 23

ἀποδεκατοῦτε⁷ τὸ ἡδύοσμον⁸ καὶ τὸ ἄνηθον⁹ καὶ τὸ κύμινον,¹⁰ καὶ

ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹¹ τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον¹²

καὶ τὴν πίστιν: ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κάκεινα¹³ μὴ ἀφιέναι. 24

Ὁδηγοὶ¹⁴ τυφλοί, οἱ διῦλίζοντες¹⁵ τὸν κώνωπα,¹⁶ τὴν δὲ κάμηλον¹⁷

καταπίνοντες.¹⁸

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι καθαρίζετε 25

τὸ ἔξωθεν¹⁹ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,²⁰ ἔσωθεν²¹ δὲ

γέμουσιν²² ἐξ ἀρπαγῆς²³ καὶ ἀδικίας.²⁴ Φαρισαῖε τυφλέ, 26

καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς²⁵ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,²⁰

ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς²⁶ αὐτῶν καθαρόν.²⁷

¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ² ἀγιάζω, make holy, consecrate. ³ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁴ ὁμνύω, swear, take an oath. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁸ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ⁹ ἄνηθον, ου, τό, dill, anise. ¹⁰ κύμινον, ου, τό, cummin, cumin. ¹¹ βαρύς, heavy, burdensome. ¹² ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹³ κάκεινος, and he, and she. ¹⁴ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁵ διῦλίζω, filter out, strain out. ¹⁶ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁷ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁸ καταπίνω, drink down, swallow. ¹⁹ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ²⁰ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ²¹ ἔσωθεν, from within, within. ²² γέμω, fill, am full of. ²³ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ²⁴ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ²⁵ ἐντός, inside, among. ²⁶ ἐκτός, aside from, besides. ²⁷ καθαρός, clean, pure.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 27
 παρομοιάζετ² τάφοις³ κεκονιαμένοις,⁴ οἵτινες ἔξωθεν⁵ μὲν
 φαίνονται ὡραῖοι,⁶ ἔσωθεν⁷ δὲ γέμουσιν⁸ ὀστέων⁹ νεκρῶν καὶ
 πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁰ Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν⁵ μὲν φαίνεσθε τοῖς 28
 ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁷ δὲ μεστοί¹¹ ἐστε ὑποκρίσεως¹² καὶ
 ἀνομίας.¹³

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι οἰκοδομεῖτε 29
 τοὺς τάφους³ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε¹⁴ τὰ μνημεῖα τῶν
 δικαίων, καὶ λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, 30
 οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοὶ¹⁵ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. 31
 Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων¹⁶ τοὺς
 προφήτας· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον¹⁷ τῶν πατέρων ὑμῶν. 32
 Ὅφεις,¹⁸ γεννήματα¹⁹ ἐχιδνῶν,²⁰ πῶς φύγητε²¹ ἀπὸ τῆς κρίσεως 33
 τῆς γεέννης;²² Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς 34
 προφήτας καὶ σοφοὺς²³ καὶ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν
 ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε²⁴ ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ 35
 ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον²⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² παρομοιάζω, be like, resemble. ³ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁴ κονιάω, whitewash. ⁵ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁶ ὡραῖος, beautiful, fair. ⁷ ἔσωθεν, from within, within. ⁸ γέμω, fill, am full of. ⁹ ὀστέον, τό, bone. ¹⁰ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹¹ μεστός, full. ¹² ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁵ κοινωνός, ου, ὁ, partner, sharer. ¹⁶ φονεύω, kill, murder. ¹⁷ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁸ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁰ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²¹ φεύγω, flee, escape. ²² γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ²³ σοφός, wise. ²⁴ μαστιγώω, whip, lash. ²⁵ ἐκχέω, pour out, shed.

αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹ υἱοῦ
 Βαραχίου,² ὃν ἐφονεύσατε³ μεταξύ⁴ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ
 θυσιαστηρίου.⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἤξει⁶ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν 36
 γενεὰν ταύτην.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφῆτας καὶ 37
 λιθοβολοῦσα⁷ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁸
 ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν⁹ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁰ ἐπισυνάγει⁹
 ὄρνις¹¹ τὰ νοσσία¹² ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹³ καὶ οὐκ ἠθελήσατε.
 Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ 38
 με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
 ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ προσῆλθον οἱ 24
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάιν¹⁴ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς¹⁵ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ 2
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 οὐ μὴ ἀφελθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁶

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ³ φονεύω, kill, murder. ⁴ μεταξύ, between, after. ⁵ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁶ ἔχω, have come, am present. ⁷ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁸ ποσάκις, how often? how often. ⁹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁰ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹¹ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹² νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹³ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁵ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹⁶ καταλύω, destroy, lodge.

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹ προσήλθον αὐτῷ 3
οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται;
Καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς² παρουσίας,³ καὶ τῆς συντελείας⁴ τοῦ
αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις 4
ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, 5
λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. 6
Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους⁵ καὶ ἀκοὰς⁶ πολέμων·⁵ ὁρᾶτε,
μὴ θροεῖσθε·⁷ δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὕτω⁸ ἐστὶν τὸ τέλος.
Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· 7
καὶ ἔσονται λιμοὶ⁹ καὶ λοιμοὶ¹⁰ καὶ σεισμοὶ¹¹ κατὰ τόπους. Πάντα 8
δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων.¹² Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, 9
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν
ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται¹³ πολλοί, 10
καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ 11
πολλοὶ ψευδοπροφήται¹⁴ ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν
πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹⁵ τὴν ἀνομίαν,¹⁶ ψυγήσεται¹⁷ ἡ 12
ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑπομείνας¹⁸ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. 13
Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ 14
οἰκουμένῃ¹⁹ εἰς μαρτύριον²⁰ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἔξει²¹ τὸ

¹ ἑλαία, ας, ἡ, olive tree. ² σός, your, yours. ³ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁵ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ θροέω, disturb, agitate. ⁸ οὕτω, not yet. ⁹ λιμός, οὗ, ὁ, hunger, famine. ¹⁰ λοιμός, οὗ, ὁ, pestilence, plague. ¹¹ σεισμός, οὗ, ὁ, earthquake, storm. ¹² ὧδιν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁵ πληθύνω, multiply, increase. ¹⁶ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁷ ψύχω, cool, grow cold. ¹⁸ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁹ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²⁰ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²¹ ἔκω, have come, am present.

τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹ τῆς ἐρημώσεως,² τὸ ῥηθὲν διὰ 15
 Δαυὶδ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων
 νοείτω³ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν⁴ ἐπὶ τὰ ὄρη: ὁ ἐπὶ 16
 τοῦ δώματος⁵ μὴ καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ 18
 ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ 19
 δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁷ ἐν ἐκείναις ταῖς
 ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ⁸ ὑμῶν 20
 χειμῶνος,⁹ μηδὲ σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα¹⁰ 21
 οὐ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ’ οὐ μὴ γένηται. 22
 Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹¹ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα
 σὰρξ: διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹² κολοβωθήσονται¹¹ αἱ ἡμέραι
 ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ 23
 πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹³ καὶ 24
 ψευδοπροφῆται,¹⁴ καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,¹⁵
 ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.¹² Ἰδοὺ, 25
 προείρηκα¹⁶ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ 26
 ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε: Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,¹⁷ μὴ πιστεύσητε. 27

¹ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ² ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ³ νοέω, understand, consider. ⁴ φεύγω, flee, escape. ⁵ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁶ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ⁸ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ⁹ χειμῶν, ὤνος, ὁ, winter, storm. ¹⁰ οἷος, such as, of what kind. ¹¹ κολοβόω, curtail, shorten. ¹² ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹³ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁵ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹⁷ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom.

Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή¹ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν² καὶ φαίνεται
 ἕως δυσμῶν,³ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁴ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτώμα,⁵ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ 28
 ἀετοί.⁶

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος 29
 σκοτισθήσεται,⁷ καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹ αὐτῆς, καὶ οἱ
 ἀστέρες¹⁰ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν
 οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹¹ Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ 30
 υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται¹² πᾶσαι αἱ
 φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον
 ἐπὶ τῶν νεφελῶν¹³ τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
 Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος¹⁴ φωνῆς 31
 μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν¹⁵ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁶ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων¹⁷ οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹⁷ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹⁸ μάθετε¹⁹ τὴν παραβολήν: ὅταν ᾗδῃ ὁ κλάδος²⁰ 32
 αὐτῆς γένηται ἀπαλός,²¹ καὶ τὰ φύλλα²² ἐκφύῃ,²³ γινώσκετε ὅτι
 ἐγγὺς τὸ θέρος:²⁴ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, 33

¹ ἀστραπή, ἤς, ἡ, lightning, brightness. ² ἀνατολή, ἤς, ἡ, east, dawn. ³ δυσμή, ἤς, ἡ, the western region. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁵ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ⁶ ἀετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture. ⁷ σκοτίζω, darken. ⁸ σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ σαλεύω, shake, excite. ¹² κόπτω, strike, smite. ¹³ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁴ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ¹⁵ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁷ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹⁸ συκῆ, ἤς, ἡ, fig tree. ¹⁹ μανθάνω, learn, ascertain. ²⁰ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ²¹ ἀπαλός, tender. ²² φύλλον, ου, τό, leaf. ²³ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ²⁴ θέρος, ους, τό, summer.

γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ 34
 παρέλθῃ¹ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς 35
 καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,¹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹ 36
 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ
 ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου ὁ μόνος. Ὡςπερ δὲ αἱ 37
 ἡμέραι τοῦ Νῶε,² οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία³ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Ὡςπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ 38
 κατακλυσμοῦ⁴ τρώγοντες⁵ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες⁶ καὶ
 ἐκγαμίζοντες,⁷ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε² εἰς τὴν κιβωτόν,⁸ 39
 καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς⁴ καὶ ἤρεν ἅπαντας,
 οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία³ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο 40
 ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. 41
 Δύο ἀλήθουσai⁹ ἐν τῷ μύλῳ:¹⁰ μία παραλαμβάνεται, καὶ μία
 ἀφίεται. Γρηγορεῖτε¹¹ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν 42
 ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης¹² ποία 43
 φυλακῇ ὁ κλέπτης¹³ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹¹ ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἶασεν
 διορυγῆναι¹⁵ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε 44
 ἔτοιμοι:¹⁶ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς 45
 ἄρα¹⁷ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,¹⁸ ὃν κατέστησεν¹⁹ ὁ

¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ² Νῶε, ὁ, Noah. ³ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁴ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ⁵ τρώγω, gnaw, crunch. ⁶ γαμέω, marry. ⁷ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁸ κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ⁹ ἀλήθω, grind. ¹⁰ μύλων, mill-house. ¹¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹³ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ¹⁴ ἐάω, permit, allow. ¹⁵ διορύσσω, break through, break in. ¹⁶ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁸ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁹ καθίστημι, set, constitute.

κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας¹ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν
τροφήν² ἐν καιρῷ· Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος 46
αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως.³ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν 47
τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁴ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ κακὸς 48
δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει⁵ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν,
καὶ ἄρξηται τύπτειν⁶ τοὺς συνδούλους,⁷ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν 49
μετὰ τῶν μεθυνόντων,⁸ ἥξει⁹ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν 50
ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹⁰ καὶ ἐν ᾧ ἡ οὐ γινώσκει, καὶ 51
διχοτομήσει¹¹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν¹²
θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν ὀδόντων.¹⁵

Τότε ὁμοιωθήσεται¹⁶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα¹⁷ παρθένοις,¹⁸ 25
αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁹ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν²⁰
τοῦ νυμφίου.²¹ Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,²² καὶ αἱ πέντε 2
μωραί.²³ Αἵτινες μωραί,²³ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁹ αὐτῶν, οὐκ 3
ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· αἱ δὲ φρόνιμοι²² ἔλαβον ἔλαιον²⁴ ἐν 4
τοῖς ἀγγείοις²⁵ αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων¹⁹ αὐτῶν. Χρονίζοντος⁵ 5
δὲ τοῦ νυμφίου,²¹ ἐνύσταξαν²⁶ πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.²⁷ Μέσης δὲ 6

¹θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ²τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ³οὕτως, thus, so. ⁴καθίστημι, set, constitute. ⁵χρονίζω, spend or take time, delay. ⁶τύπτω, smite, beat. ⁷σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁸μεθύω, be drunken, am drunk. ⁹ἥκω, have come, am present. ¹⁰προσδοκάω, wait for, look for. ¹¹διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹²ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ¹³κλαυθμός, ου, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴βρυγμός, ου, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁶ὁμοιόω, make like, liken. ¹⁷δέκα, ten. ¹⁸παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁹λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ²⁰ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ²¹νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ²²φρόνιμος, prudent, wise. ²³μωρός, foolish, stupid. ²⁴ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ²⁵ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ²⁶νυστάζω, become drowsy, doze. ²⁷καθεύδω, sleep.

νυκτὸς κραυγὴ¹ γέγονεν, Ἴδού, ὁ νυμφίος² ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς
 ἀπάντησιν³ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι⁴ ἐκεῖναι, 7
 καὶ ἐκόσμησαν⁵ τὰς λαμπάδας⁶ αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ⁷ ταῖς 8
 φρονίμοις⁸ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου⁹ ὑμῶν, ὅτι αἱ
 λαμπάδες⁶ ἡμῶν σβέννυνται.¹⁰ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,⁸ 9
 λέγουσαι, Μήποτε¹¹ οὐκ ἀρκέσῃ¹² ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ
 μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας¹³ καὶ αγοράσατε ἑαυταῖς. 10
 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν αγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος:² καὶ αἱ
 ἕτοιμοι¹⁴ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,¹⁵ καὶ ἐκλείσθη¹⁶ ἡ
 θύρα. Ὑστερον¹⁷ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,⁴ λέγουσαι, 11
 Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 12
 ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε¹⁸ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν 13
 οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὡςπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹⁹ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, 14
 καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὧ μὲν ἔδωκεν 15
 πέντε τάλαντα,²⁰ ὧ δὲ δύο, ὧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν
 δύναμιν: καὶ ἀπεδήμησεν¹⁹ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε 16
 τάλαντα²⁰ λαβὼν εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε

¹ κραυγὴ, ἤς, ἡ, outcry, crying. ² νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ³ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁴ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ⁶ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁷ μωρός, foolish, stupid. ⁸ φρόνιμος, prudent, wise. ⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² ἀρκέω, assist, suffice. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ ἕτοιμος, ready, prepared. ¹⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁶ κλείω, shut, shut up. ¹⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁸ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ²⁰ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold.

τάλαντα.¹ Ὡσαύτως² καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν³ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. 17
 Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν⁴ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁵ τὸ 18
 ἀργύριον⁶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ 19
 κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει⁷ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ 20
 προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα¹ λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα
 πέντε τάλαντα,¹ λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά¹ μοι παρέδωκας:
 Ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα¹ ἐκέρδησα³ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ 21
 κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁸ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός,
 ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:⁹ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
 σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα¹ λαβὼν εἶπεν, Κύριε, 22
 δύο τάλαντά¹ μοι παρέδωκας: Ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα¹ ἐκέρδησα³
 ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁸ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ 23
 πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:⁹ εἴσελθε
 εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν 24
 τάλαντον¹ εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνω σε ὅτι σκληρὸς¹⁰ εἶ
 ἄνθρωπος, θερίζων¹¹ ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν¹² οὐ
 διεσκορπίσας:¹³ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα¹⁴ τὸ τάλαντόν¹ 25
 σου ἐν τῇ γῇ: Ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ 26
 εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,¹⁶ ἦδεις ὅτι θερίζω¹¹ ὅπου

¹τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ²ὡσαύτως, likewise. ³κερδαίνω, gain, win. ⁴ὀρύσσω, dig, dig out. ⁵ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁶ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁸εὖ, well, well done. ⁹καθίστημι, set, constitute. ¹⁰σκληρός, hard, rough. ¹¹θερίζω, reap, gather. ¹²ὅθεν, from where, from which. ¹³διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁴κρύπτω, conceal, hide. ¹⁵σός, your, yours. ¹⁶ὀκνηρός, lazy, idle.

οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν¹ οὐ διεσκορπίσα·² ἔδει οὖν σε 27
 βαλεῖν τὸ ἀργύριόν³ μου τοῖς τραπεζίταις,⁴ καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
 ἐκομισάμην⁵ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.⁶ Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ 28
 τάλαντον,⁷ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα⁸ τάλαντα.⁷ Τῷ γὰρ ἔχοντι 29
 παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
 καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον⁹ δοῦλον 30
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹⁰ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹¹
 καὶ ὁ βρυγμὸς¹² τῶν ὀδόντων.¹³

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ 31
 ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, 32
 καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹⁴
 αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹⁵ ἀφορίζει¹⁴ τὰ πρόβατα
 ἀπὸ τῶν ἐρίφων·¹⁶ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, 33
 τὰ δὲ ἐρίφια¹⁷ ἐξ ἐωνύμων.¹⁸ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν 34
 αὐτοῦ, Δεῦτε,¹⁹ οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε
 τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς²¹ κόσμου. 35
 Ἐπείνασα²² γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,²³ καὶ
 ἐποτίσατέ²⁴ με· ξένος²⁵ ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός,²⁶ καὶ 36

¹ ὅθεν, from where, from which. ² διασκορπίζω, scatter, separate. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ τραπεζίτης, ου, ό, money changer, banker. ⁵ κομίζω, receive, bring. ⁶ τόκος, ου, ό, interest, usury. ⁷ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁸ δέκα, ten. ¹⁰ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁰ ἐξώτερος, outer, outside. ¹¹ κλαυθμός, οὔ, ό, weeping, lamentation. ¹² βρυγμός, οὔ, ό, biting, gnashing of teeth. ¹³ ὀδούς, ό, tooth. ¹⁴ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁵ ποιμήν, ένος, ό, shepherd. ¹⁶ ἐρίφος, ου, ό, young goat, kid. ¹⁷ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ¹⁸ ἐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ κληρονομέω, inherit, obtain. ²¹ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ²² πεινάω, hunger, am hungry. ²³ διψάω, thirst, thirst for. ²⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁵ ξένος, strange, stranger. ²⁶ γυμνός, naked, wearing only under-garments.

περιβάλετέ¹ με: ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ² με: ἐν φυλακῇ
 ἡμην, καὶ ἦλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, 37
 λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,³ καὶ ἐθρέψαμεν;⁴ Ἡ
 διψῶντα,⁵ καὶ ἐποτίσαμεν;⁶ Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον,⁷ καὶ 38
 συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,⁸ καὶ περιεβάλομεν;¹ Πότε δέ σε 39
 εἶδομεν ἀσθενῆ,⁹ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἦλθομεν πρὸς σε; Καὶ 40
 ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
 ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,¹⁰ ἐμοὶ
 ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων,¹¹ Πορεύεσθε ἀπ' 41
 ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι,¹² εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον
 τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα³ γάρ, καὶ οὐκ 42
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,⁵ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ⁶ με: ξένος⁷ 43
 ἡμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: γυμνός,⁸ καὶ οὐ περιβάλετέ¹ με:
 ἀσθενής,⁹ καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ² με. Τότε 44
 ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν
 πεινῶντα,³ ἢ διψῶντα,⁵ ἢ ξένον,⁷ ἢ γυμνόν,⁸ ἢ ἀσθενῆ,⁹ ἢ ἐν
 φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, 45
 λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν
 ἐλαχίστων,¹⁰ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς 46

¹ περιβάλλω, put around, clothe. ² ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ τρέφω, make to grow, nourish. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ ξένος, strange, stranger. ⁸ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁹ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹² καταράομαι, curse.

κόλασιν¹ αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, **26**

εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ **2**

Πάσχα³ γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ

σταυρωθῆναι. Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς **3**

καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν⁴ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ

λεγομένου Καϊάφα,⁵ καὶ συνεβουλεύσαντο⁶ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω **4**

κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁸ ἵνα **5**

μὴ θόρυβος⁹ γένηται ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν **6**

Βηθανίᾳ¹⁰ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,¹¹ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ **7**

ἀλάβαστρον¹² μύρου¹³ ἔχουσα βαρυτίμου,¹⁴ καὶ κατέχεεν¹⁵ ἐπὶ

τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁶ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ **8**

ἠγανάκτησαν,¹⁷ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁸ αὕτης; Ἥδύνατο γὰρ **9**

τοῦτο τὸ μύρον¹³ πρᾶθῆναι¹⁹ πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. **10**

Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους²⁰ παρέχετε²¹ τῇ

γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε γὰρ τοὺς **11**

πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα **12**

γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹³ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ

¹ κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement. ² τελέω, finish, fulfill. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁶ συμβουλεύω, plot, advise. ⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁰ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ¹² ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹³ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁴ βαρυτίμος, very expensive, very precious. ¹⁵ καταχέω, pour out, down. ¹⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁸ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁹ πιπράσκω, sell. ²⁰ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²¹ παρέχω, offer, afford.

ἐνταφιάσαι¹ με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ 13
 εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν
 αὕτη εἰς μνημόσυνον² αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ 14
 λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης,³ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί 15
 θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν
 αὐτῷ τριάκοντα⁴ ἀργύρια,⁵ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν⁶ ἵνα 16
 αὐτὸν παραδῶ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἡμέρων⁷ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, 17
 λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;⁸ 18
 Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁹ καὶ εἴπατε
 αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε
 ποιῶ τὸ Πάσχα⁸ μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ 19
 μαθηταὶ ὡς συνέταξεν¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ
 Πάσχα.⁸ Ὁψίας¹¹ δὲ γενομένης ἀνέκειτο¹² μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ 20
 ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
 παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹³ σφόδρα¹⁴ ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ 22
 ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹⁵ ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 23
 Ὁ ἐμβάψας¹⁶ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ¹⁷ τὴν χεῖρα, οὗτός με

¹ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ² μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁷ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁸ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁹ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ¹⁰ συντάσσω, arrange, direct. ¹¹ ὄψιος, late. ¹² ἀνέκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ λυπέω, grieve, pain. ¹⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁶ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁷ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish.

παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται 24
 περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ
 ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν 25
 εἶπεν, Μήτι¹ ἐγὼ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων 26
 δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν
 καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό
 ἐστὶν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας 27
 ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν 28
 τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν
 ἐκχυνόμενον³ εἰς ἄφεσιν⁴ ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω 29
 ἄπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος⁵ τῆς ἀμπέλου,⁶ ἕως τῆς
 ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁷ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁸ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε⁹ ἐν 31

ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω¹⁰ τὸν ποιμένα,¹¹

καὶ διασκορπισθήσεται¹² τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.¹³ Μετὰ δὲ τὸ 32

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² κλάω, break. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁶ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁷ ὑμνέω, sing to, praise. ⁸ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ πατάσσω, strike, smite. ¹¹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹² διασκορπίζω, scatter, separate. ¹³ ποίμνη, ης, ἡ, flock.

ἐγερθῆναί με, προάξω¹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 33

Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθῶσιν² ἐν σοί, ἐγὼ

δὲ οὐδέποτε³ σκανδαλισθῶμαι.² Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν 34

λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν⁴ ἀλέκτορα⁵ φωνῆσαι, τρίς⁶

ἀπαρνήσῃ⁷ με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κἂν⁸ δέῃ με σὺν σοί 35

ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.⁷ Ὅμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ
μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον⁹ λεγόμενον 36

Γεθσημανῇ,¹⁰ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσате αὐτοῦ,¹¹ ἕως οὔ

ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ 37

τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹² ἤρξατο λυπεῖσθαι¹³ καὶ ἀδημονεῖν.¹⁴ 38

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Περίλυπός¹⁵ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως

θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε¹⁶ μετ' ἐμοῦ. Καὶ 39

προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος

καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω¹⁷ ἀπ' ἐμοῦ

τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ 40

ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹⁸

καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε¹⁹ μίαν ὥραν

¹ προάγω, lead forth, go before. ² σκανδαλίζω, cause to stumble. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ πρὶν, before, formerly. ⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁶ τρίς, thrice, three times. ⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁸ κἂν, and if, even if. ⁹ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ¹⁰ Γεθσημανῇ, ἡ, Gethsemane. ¹¹ αὐτοῦ, there, here. ¹² Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ¹³ λυπέω, grieve, pain. ¹⁴ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁵ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁶ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁸ καθεύδω, sleep. ¹⁹ ἰσχύω, be strong, able.

γρηγορήσαι¹ μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε¹ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ 41
 εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.² Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,³ ἡ δὲ σὰρξ
 ἀσθενής.⁴ Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, 42
 Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν⁵ ἀπ'
 ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν 43
 εὗρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:⁶ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ
 ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.⁷ Καὶ ἀφίς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν 44
 προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται 45
 πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε⁶ τὸ
 λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.⁸ Ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, 46
 ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ 47
 μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολλὸς μετὰ μαχαιρῶν⁹ καὶ ξύλων,¹⁰ ἀπὸ τῶν
 ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν 48
 ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, Ὁν ἂν φιλήσω,¹¹ αὐτός ἐστιν:
 κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, 49
 ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν¹² αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 50
 Ἐταῖρε,¹³ ἐφ' ᾧ πάρει;¹⁴ Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον¹⁵ τὰς

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ³ πρόθυμος, willing, ready. ⁴ ἀσθενής, weak, infirm. ⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁶ καθεύδω, sleep. ⁷ βαρέω, burden, weigh down. ⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁹ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ¹⁰ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ¹¹ φιλέω, love, kiss. ¹² καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹³ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ¹⁴ πάρειμι, be present, have arrived. ¹⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς τῶν 51
 μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν² τὴν μάχαιραν³
 αὐτοῦ, καὶ πατάξας⁴ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν⁵ αὐτοῦ τὸ
 ὠτίον.⁶ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν⁷ σου τὴν 52
 μάχαιραν³ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες
 μάχαιραν³ ἐν μαχαίρᾳ³ ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι 53
 ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους
 ἢ δώδεκα λεγεῶνας⁸ ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, 54
 ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς 55
 ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστήν⁹ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν³ καὶ ξύλων¹⁰
 συλλαβεῖν¹¹ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμεν¹² διδάσκων
 ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα 56
 πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες
 ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.¹³

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹⁴ πρὸς Καϊάφαν¹⁵ τὸν 57
 ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. 58
 Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,¹⁶ ἕως τῆς αὐλῆς¹⁷
 τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω¹⁸ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹⁹

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποσπάω, draw away, withdraw. ³ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁴ πατάσσω, strike, smite. ⁵ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁶ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁷ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁸ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁹ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹² καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹³ φεύγω, flee, escape. ¹⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁵ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁷ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁸ ἔσω, within, inside. ¹⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant.

ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ 59
 συνέδριον¹ ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν² κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως
 θανατώσωσιν³ αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ πολλῶν 60
 ψευδομαρτύρων⁴ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. Ὑστερον⁵ δὲ 61
 προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες⁴ εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι
 καταλῦσαι⁶ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
 ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.⁸ 63
 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω⁹ σε κατὰ τοῦ
 θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι 64
 ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς
 δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ 65
 ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹¹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι
 Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρειάν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν
 ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν¹² αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ 66
 ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος¹³ θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν¹⁴ 67
 εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν¹⁵ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,
 λέγοντες, Προφήτευσον¹⁷ ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας¹⁸ σε; 68

¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ² ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ψευδόμενος, υρος, ὁ, false witness. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ καταλύω, destroy, lodge. ⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ¹⁰ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹¹ διαρρήσσω, tear asunder. ¹² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹³ ἐνοχος, involved in, liable. ¹⁴ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁵ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁶ ραπίζω, slap, strike. ¹⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁸ παίω, strike, hit.

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:¹ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία 69
 παιδίσκη,² λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.³ Ὁ 70
 δὲ ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί
 λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,⁴ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, 71
 καὶ λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.⁵ 72
 Καὶ πάλιν ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου⁶ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. 73
 Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ,
 Ἀληθῶς⁷ καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά⁸ σου δηλόν⁹ σε ποιεῖ.
 Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν¹⁰ καὶ ὀμνύειν¹¹ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν 74
 ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ¹² ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη¹³ ὁ 75
 Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρίν¹⁴
 ἀλέκτορα¹² φωνῆσαι, τρίς¹⁵ ἀπαρνήσῃ¹⁶ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω
 ἔκλαυσεν πικρῶς.¹⁷

Πρωῖας¹⁸ δὲ γενομένης, συμβούλιον¹⁹ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς 27
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι²⁰
 αὐτόν: καὶ δῆσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον²¹ καὶ παρέδωκαν αὐτόν 2
 Ποντίῳ²² Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.²³

¹ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² παιδίσκη, ἥς, ἡ, maid, female servant. ³ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁴ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁵ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁶ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ λαλιά, ᾤς, ἡ, speech, way of talking. ⁹ δηλός, clear, evident. ¹⁰ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ¹¹ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹² ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ¹³ μνησθῆναι, remember, recall. ¹⁴ πρίν, before, formerly. ¹⁵ τρίς, thrice, three times. ¹⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁷ πικρῶς, bitterly. ¹⁸ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ²⁰ θανατῶω, put to death, subdue. ²¹ ἀπάγω, lead away, lead. ²² Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ²³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader.

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹ 3
 μεταμεληθεὶς² ἀπέστρεψεν³ τὰ τριάκοντα⁴ ἀργύρια⁵ τοῖς
 ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, Ὁμάρτον παραδούς 4
 αἷμα ἀθῶον.⁶ Οἱ δὲ εἶπον, Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας⁷ τὰ 5
 ἀργύρια⁵ ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησεν:⁸ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγατο.⁹ Οἱ δὲ 6
 ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια⁵ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ
 εἰς τὸν κορβανᾶν,¹⁰ ἐπεὶ¹¹ τιμὴ αἱματός ἐστιν. Συμβούλιον¹² δὲ 7
 λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹³ εἰς 8
 ταφὴν¹⁴ τοῖς ξένοις.¹⁵ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἱματος, 8
 ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου¹⁶ τοῦ 9
 προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα⁴ ἀργύρια,⁵ τὴν
 τιμὴν τοῦ τετιμημένου,¹⁷ ὃν ἐτιμήσαντο¹⁷ ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ: καὶ 10
 ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹³ καθὰ¹⁸ συνέταξεν¹⁹
 μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος:²⁰ καὶ ἐπηρώτησεν 11
 αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν,²⁰ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
 Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι²¹ αὐτὸν 12
 ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13

¹ κατακρίνω, condemn. ² μεταμέλομαι, regret, repent. ³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ ἀθῶος, innocent, guiltless. ⁷ ρίπτω, throw, cast. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ ἀπάγχω, choke, strangle. ¹⁰ Κορβᾶν, gift to God, corban. ¹¹ ἐπεὶ, when, since. ¹² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹³ κεραμεύς, ἕως, ὁ, potter. ¹⁴ ταφὴ, ἥς, ἡ, burial, burial place. ¹⁵ ξένος, strange, stranger. ¹⁶ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁷ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁸ καθὰ, just as, as. ¹⁹ συντάσσω, arrange, direct. ²⁰ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²¹ κατηγορέω, accuse, charge.

Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα¹ σου
 καταμαρτυροῦσιν;² Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥήμα, 14
 ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα³ λίαν.⁴ Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁵ εἰώθει⁶ ὁ 15
 ἡγεμὼν³ ἀπολύειν ἓνα τῶ ὄχλῳ δέσμιον,⁷ ὃν ᾗθελον. Εἶχον δὲ 16
 τότε δέσμιον⁷ ἐπίσημον,⁸ λεγόμενον Βαραββᾶν.⁹ Συνηγμένων 17
 οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν;
 Βαραββᾶν,⁹ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ 18
 φθόνον¹⁰ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ 19
 βήματος,¹¹ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα,
 Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον
 κατ' ὄναρ¹² δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν 20
 τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,⁹ τὸν δὲ Ἰησοῦν
 ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν³ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε 21
 ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.⁹ Λέγει 22
 αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν
 ; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν³ ἔφη, Τί 23
 γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς¹³ ἔκραζον, λέγοντες,
 Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,¹⁴ ἀλλὰ 24
 μᾶλλον θόρυβος¹⁵ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο¹⁶ τὰς χεῖρας

¹ πόσος, how many? how great? ² καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ³ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ λίαν, greatly, very. ⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁶ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁷ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁸ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁹ Βαραββᾶς, ἁ, ὁ, Barabbas. ¹⁰ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹¹ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹² ὄναρ, τό, dream. ¹³ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹⁴ ὠφελέω, profit, help. ¹⁵ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁶ ἀπονίπτω, wash dirt off.

ἀπέναντι¹ τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός² εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ
δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, 25
Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν 26
αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:³ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας⁴ παρέδωκεν
ἵνα σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται⁵ τοῦ ἡγεμόνος,⁶ παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς 27
τὸ πραιτώριον,⁷ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν:⁸ καὶ 28
ἐκδύσαντες⁹ αὐτόν, περιέθηκαν¹⁰ αὐτῷ χλαμύδα¹¹ κοκκίνην.¹² 29
Καὶ πλέξαντες¹³ στέφανον¹⁴ ἐξ ἁκανθῶν,¹⁵ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν
κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹⁶ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ
γονυπετήσαντες¹⁷ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹⁸ αὐτῷ, λέγοντες,
Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἐμπτύσαντες¹⁹ εἰς αὐτόν, 30
ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹⁶ καὶ ἔτυπτον²⁰ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ 31
ὅτε ἐνέπαιζαν¹⁸ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁹ αὐτὸν τὴν χλαμύδα,¹¹ καὶ
ἐνέδυσαν²¹ αὐτόν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον²² αὐτὸν εἰς τὸ
σταυρώσαι.

¹ ἀπέναντι, over against, before. ² ἀθῶος, innocent, guiltless. ³ Βαραββᾶς, ἁ, ὁ, Barabbas. ⁴ φραγελλώω, flog, scourge. ⁵ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁶ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁸ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁹ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁰ περιτίθημι, place around, put around. ¹¹ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹² κόκκινος, scarlet, crimson. ¹³ πλέκω, plait, weave. ¹⁴ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁵ ἁκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁶ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁷ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁸ ἐμπαίζω, mock. ¹⁹ ἐμπτύω, spit upon. ²⁰ τύπτω, smite, beat. ²¹ ἐνδύω, put on, clothe. ²² ἀπάγω, lead away, lead.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,¹ ὀνόματι Σίμωνα: 32
 τοῦτον ἠγγάρευσαν² ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν³ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες 33
 εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ,⁴ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου⁵
 Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος⁶ μετὰ χολῆς⁷ μεμιγμένον: ⁸ καὶ 34
 γευσάμενος⁹ οὐκ ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, 35
 διμερίσαντο¹⁰ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.¹¹ Καὶ 36
 καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹² τῆς 37
 κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν¹³ αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν
 Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ 38
 δύο λησταί,¹⁴ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.¹⁵ Οἱ δὲ 39
 παραπορευόμενοι¹⁶ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες¹⁷ τὰς
 κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων¹⁸ τὸν ναὸν καὶ ἐν 40
 τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν: εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
 κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.³ Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 41
 ἐμπαίζοντες¹⁹ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ
 Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. 42
 Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστὶν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,³ καὶ
 πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω²⁰ νῦν 43
 αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ 44

¹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ² ἀγγαρεύω, compel, press into service. ³ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ⁴ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁵ κρανίον, ου, τό, skull. ⁶ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁷ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ⁸ μίγνυμι, mix, mingle. ⁹ γεύομαι, taste, experience. ¹⁰ διαμερίζω, divide, distribute. ¹¹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁶ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁷ κινέω, move, stir. ¹⁸ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁹ ἐμπαίζω, mock. ²⁰ ῥύομαι, rescue, save.

καὶ οἱ λησταί¹ οἱ συσταυρωθέντες² αὐτῷ ὠνείδιζον³ αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς⁴ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας 45

ἐνάτης.⁵ Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην⁵ ὥραν ἀνεβόησεν⁶ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ 46

μεγάλῃ, λέγων, Ἥλί, ⁷ Ἥλί, ⁷ λιμὰ⁸ σαβαχθανί; ⁹ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ

μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; ¹⁰ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ 47

ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως 48

δραμῶν¹¹ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, ¹² πλήσας¹³ τε ὄξους, ¹⁴

καὶ περιθεὶς¹⁵ καλάμῳ, ¹⁶ ἐπότιζεν¹⁷ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, 49

Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλίας σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 50

πάλιν κράζας φωνῇ μεγάλῃ ἀφήκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδού, τὸ 51

καταπέτασμα¹⁸ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη¹⁹ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²⁰ ἕως

κάτω: ²¹ καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη: ²² καὶ αἱ πέτραι²³ ἐσχίσθησαν: ¹⁹ καὶ τὰ 52

μνημεῖα ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων²⁴

ἀγίων ἠγέρθη: καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν 53

αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν²⁶

πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος²⁷ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν 54

Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν²⁸ καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν

¹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ² συσταυρόω, crucify together with. ³ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁴ ἑκτος, sixth. ⁵ ἕνατος, ninth. ⁶ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁷ ἡλί, Eli, my God. ⁸ λιμὰ, why. ⁹ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁰ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹¹ τρέχω, run, exercise myself. ¹² σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ¹³ πλήθω, fill. ¹⁴ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ¹⁵ περιτίθηναι, place around, put around. ¹⁶ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁷ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁸ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁹ σχίζω, split, separate. ²⁰ ἄνωθεν, from above, again. ²¹ κάτω, down, below. ²² σείω, shake. ²³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁴ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²⁵ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ²⁶ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ²⁷ ἑκατοντάρχης, centurion. ²⁸ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm.

σφοδρά,¹ λέγοντες, Ἀληθῶς² θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ 55

γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν³ θεωροῦσαι, αἵτινες

ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, 56

ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ

Ἰωσῆ⁵ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.⁶

Ὁψίας⁷ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος⁸ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,⁹ 57

τοῦνομα¹⁰ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν¹¹ τῷ Ἰησοῦ· οὗτος 58

προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ

Πιλάτος ἐκέλευσεν¹² ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα 59

ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν¹³ αὐτὸ σινδόνι¹⁴ καθαρᾷ,¹⁵ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν 60

τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν¹⁶ ἐν τῇ πέτρᾳ·¹⁷ καὶ

προσκυλίσας¹⁸ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν 61

δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι

ἀπέναντι¹⁹ τοῦ τάφου.²⁰

Τῇ δὲ ἐπαύριον,²¹ ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευὴν,²² συνήχθησαν 62

οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63

ἐμνήσθημεν²³ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος²⁴ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς

¹ σφοδρά, exceedingly, greatly. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene.

⁵ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ πλούσιος, rich. ⁹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹⁰ τοῦνομα, by name. ¹¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹² κελεύω, order, command. ¹³ ἐντύλισσω, wrap up, fold up. ¹⁴ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁵ καθαρός, clean, pure. ¹⁶ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁸ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁹ ἀπέναντι, over against, before. ²⁰ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ²¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ²² παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ²³ μινῆσκομαι, remember, recall. ²⁴ πλάνος, deceiver, misleading.

ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον¹ οὖν ἀσφαλισθῆναι² τὸν τάφον³ ἕως 64
 τῆς τρίτης ἡμέρας: μήποτε⁴ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς
 κλέψωσιν⁵ αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἥγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν:
 καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη⁶ χείρων⁷ τῆς πρώτης. Ἐφη δὲ αὐτοῖς ὁ 65
 Πιλάτος, Ἔχετε κουστωδῖαν:⁸ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε² ὡς
 οἶδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο² τὸν τάφον,³ 66
 σφραγίσαντες⁹ τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.⁸

Ὅψέ¹⁰ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ¹¹ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν 28
 Μαρία ἡ Μαгдаλινή,¹² καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.³
 Καὶ ἰδού, σεισμὸς¹³ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς 2
 ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹⁴ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,
 καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹⁵ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹⁶ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁷ 3
 καὶ τὸ ἔνδυμα¹⁸ αὐτοῦ λευκὸν¹⁹ ὥσει²⁰ χιῶν.²¹ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου 4
 αὐτοῦ ἐσείσθησαν²² οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει²⁰ νεκροί. 5
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς:
 οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: 6
 ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,²³ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο²⁴
 ὁ κύριος. Καὶ ταχύ²⁵ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι 7

¹ κελεύω, order, command. ² ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ³ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁴ μήποτε, never, lest perchance. ⁵ κλέπτω, steal. ⁶ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ⁷ χείρων, worse. ⁸ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁹ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹⁰ ὁψέ, long after, late. ¹¹ ἐπιφωσκω, dawn, begin. ¹² Μαгдаλινή, ης, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹³ σεισμὸς, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁴ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁶ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁷ ἀστραπή, ης, ἡ, lightning, brightness. ¹⁸ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁹ λευκός, white, bright. ²⁰ ὥσει, like, about. ²¹ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ²² σείω, shake. ²³ δεῦτε, come!. ²⁴ κείμεναι, lie, be laid. ²⁵ ταχύ, quickly, speedily.

Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδοῦ, προάγει¹ ὑμᾶς εἰς τὴν
Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοῦ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι 8
ταχύ² ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης,
ἔδραμον³ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο 9
ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοῦ, Ἰησοῦς ἀπήνητησεν⁴
αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ
τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ 10
Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου
ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας⁵ ἔλθόντες εἰς 11
τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. 12
Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁶ τε
λαβόντες, ἀργύρια⁷ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,⁸ λέγοντες, 13
Εἶπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἔλθόντες ἔκλεψαν⁹ αὐτὸν
ἡμῶν κοιμωμένων.¹⁰ Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,¹¹ 14
ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους¹² ποιήσομεν. Οἱ δὲ 15
λαβόντες τὰ ἀργύρια⁷ ἐποίησαν ὥς ἐδιδάχθησαν. Καὶ
διεφημίσθη¹³ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι¹⁴ τῆς σήμερον.

¹ προάγω, lead forth, go before. ² ταχύ, quickly, speedily. ³ τρέχω, run, exercise myself. ⁴ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁵ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁶ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁹ κλέπτω, steal. ¹⁰ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹¹ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² ἀμερίμνος, free from care, free from anxiety. ¹³ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹⁴ μέχρι, until, as far as (gen).

Οἱ δὲ ἑνδεκα¹ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος 16
οὗ² ἐτάξατο³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν 17
αὐτῷ: οἱ δὲ ἐδίστασαν.⁴ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν 18
αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. 19
Πορευθέντες μαθητεύσατε⁵ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς
εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος: διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην⁶ 20
ὑμῖν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας⁷ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ ἑνδεκα, eleven, 11. ² οὗ, where, when. ³ τάσσω, arrange, appoint. ⁴ διστάζω, doubt, waver. ⁵ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.